

DOCTRINA AC EXPERIENTIA EGREGIO VIRO

Iacobo Othoni, nobilissimi Nassaensis Comitatus Secretario,

M. ERASMVVS SARCEIVS

Annæmontanus

S. D.

E MIRERIS, CANDIDISIME Secretarie, quid mihi in mentem uenerit, quod ego postremus omnium Dialecticam edo. Sanè si integrum est, apud corruptissimum hoc nostrum seculum, fateri ueritatem,

rem sic paucis accipe: Coactus sum in hæc usq; tempora, idq; fortuna sic currète, publicis scholis præesse, quam prouinciam si non cum magno meo fructu, tamen assidua sedulitate semper studui administrare diligenter. Et quia D. PHILIPPVS, uenerandus ipsius usus, tam dialectices, quàm Rhetorices, pater, non uno in loco præceptores iuuentutis monet, ut superstitiosam quandam in tradendis liberatioribus illis artibus, curam adhibeant, multisq; exemplis reddant eas suauiores. Volui itaq; tanti hominis admonitionibus ac quiescere, & rigida aliàs

dialectices præcepta exemplorum multitudine meli-
tiora efficere. Non quòd alij idem longè doctius ac
melius non præstiterint, sed quia crediderim hanc
artem non posse satis illustrari exemplis. Et uti-
nam plures in instituendi officio occupati, idem
studerent, quò adolescentes obruti exemplis, coge-
rentur tandem fateri, Dialecticam non esse ita
spinosam, sicut quidam monstrosè de tanta arte i-
maginantur. Ea igitur exempla, quæ subinde inter
docendum meis pueris proponere soleo, in libellū
conieci: Primū, ut iuuentuti inscrui rem, ne excri-
bendo ac discendo simul nimium grauaretur. Dein-
de, ut me leuarem à dictandi onere. Placuit autem
tibi, humanissime Secretarie, hunc libellum dicare.
Primū, ne omnino sine patrono in publicum pro-
diret: Deinde, ut haberes aliquando præscriptum
Dialectices formulare, quo filiolum tuum Ioan-
nem, ubi adoleuerit, ad huius artis amorem
excitares. Vale. Sigene Tengrorum s.

Nouembr. Anno 1536.

De

De laudibus Dialectices.

PLATO.

Dialectica, oculos humanos in barbaricum cœnum infossos, ^{sensum} attollit & abstergit, vt in iudicando acutius videant.

Cicero II. de Legibus.

Vna dialectica continet omnem perspicendi ac iudicandi, quid sit in vnaquaq; re, scientiam.

Plato.

Rerum vmbra & simulacra tantum vident, non res ipsas, qui ignorant Dialecticam.

Dialectica est instrumentum tractandi artes & reliquas res omnes. Hinc Aristoteles videtur Dialecticis libris organi nomen fecisse.

Omnes artes latent sub Dialectica, tanquam cochlea in sua testa.

Dialectica est ars definiendi, diuidendi & argumentandi.

Definire est signatè, quid quæq; res sit, exponere.

Diuidere est explicare rem per partes.

Argumentari est alia ex alijs colligere.

Partes Dialectices.

Dialectica est duplex. Altera inueniendi, quæ monstrat locos, è quibus sumuntur argumenta. Altera iudicandi, quæ iudicat de inuentis, & inuenta digerit in ordinem.

Inuentio.

Iudicium.

De usu Dialectices.

Vsus dialectices est, ut certo iudicio omni

DIALECTICA

um rerum ordinem & cohærentiam apud animum perspiciamus, quidq; in dicendo & scribendo sequi debeamus. Huius artis imperiti ex Platonis sententia, nihil vident in rebus, sed tantum rerum umbras. Et tales, sicut Cicero II. de Finibus ait, loquuntur confusè. In exemplum proponit Cicero 2.3. & 4. de Finibus, Epicurum philosophum, confusissimè, propter imperitiam dialectices, de omnibus rebus disputantem.

Dialectices officia.

Definire, diuidere, argumentari. Quæ tria sub se continet proprium Dialectices officium, quod est docere.

De fine Dialectices.

Finis Dialectices est, probabiliter de aliqua re dicere.

De facilitate Dialectices.

Dialectica natura nobis inest, præcepta vero artis inuenta sunt, vt nos admoneant eorum, quæ nobis insunt natura.

De definitione nominis.

Definitio nominis est, qua quid propriè quæq; vox significat, exponimus. Vt quid significat homo? Responde, Est animal quod loqui potest. Quid est iustitia politica? Responde, Est virtus vnde boni & iusti appellantur coram mundo. Quid est iustitia fidei? Responde, Est gratuita imputatio remissionis peccatorum.

De

De Prædicabilibus, seu quinque uocibus.

Ad intelligendum ordinem vocum conducunt prædicabilia, ut sciamus quæ voces latè patent, quæ non. Nam Dialecticus minus cõmunia probat per magis communia. Huc pertinet quæstio de vocibus, ut cùm de religione, iustitia, & alijs simplicibus vocibus disputatur.

Prædicabilia sunt quinque, Species, Genus, Differentia, Proprium, Accidens.

His additur & indiuiduũ nomen proprium, aut quod eius vice ponitur, ut Petrus, hic magister.

De Specie.

Species est vocabulum, cuius forma apud animũ concipitur, ut homo, canis, pyrus, aer.

Est autem dicta Species, quòd speciendum, siue spectandum aliquid proponit, ut finge animal, statim concipit mens vel asinum, uel vaccam, quæ res conceptæ dicuntur species.

REGVLA.

Quicquid angustius est genere, species est, ut homo species est animalis, Petrus species est hominis, iustitia species est uirtutis. Beneficentia species est iustitiæ.

De Genere.

Genus, est vocabulũ, quod latissimè patet, & cuius nulla apud animum imago concipi potest, ut animal. Est enim animal eiusmodi

DIALECTICA

res siue vox, quæ cōplectitur omnia illa, quæ animali vita viuunt. Arbor talis est vox, quæ omnes omnium arborum species sub se continet, vt pyrum, pomum, ulmum, alnum,

Farrago aliquot uocum generalium.

Animal	} Sub hoc uel sub hac latent,	homo, equus, leo.
Arbor		pyrus, pomus, ficus.
Fructus		pyrum, pomum, cerasum,
Metallum		aurum, argentum, ferrum.
Elementum		aër, ignis, aqua, terra.
Herba		ruta, lauendula, salvia.
Frumentum		filigo, hordeum, triticum,
Ars		grammatica, rhetorica.
Virtus		iustitia, prudentia.
Vitium		iniustitia, imprudentia.
Morbus		dyssenteria, hydropisis.

REGVLA.

Quicquid latius patet specie, genus est, vt virtus genus est iustitiæ speciei, iustitia genus est beneficentiæ speciei.

De Differentia.

Differentia est vocabulum, quo interna cuiusque rei natura discernitur. Estq; differentia pars naturæ, & seruit ad discernendas species à speciebus, sub vno genere latētibus, vt rationale esse, seu mentem habere: differentia hominis est, qua differt à reliquis animantium speciebus, Cæterum quia internæ rerū natura;

ERASMI SARCERII.

naturæ nobis plerunque sunt incognitæ, igitur paucissimæ existunt veræ differentiæ. Ne tamen confunderemus internas rerum naturas cum externis, admonuerunt nos tantum Dialectici differentiæ vocabulo. Porro ab accidentibus & circumstantijs necessitate coacti, atq; inopia, petimus specierum differentias. Sic à colore accidente definimus aurum, quod sit metallum fuluum; vinum, quod sit album aut rubeum.

De Proprio.

Proprium, est vocabulum, quo describimus conditiones, propensiones, & officia, ut vocant, potentialia ipsarum specierum. Dicitur verò proprium, quod vni speciei conuenit tantum, & vniuersæ, ut propria hominis sunt, sermo, risus, vel loqui & ridere. Verum ut pueri priorum syluam aliquam habent, libuit hæc subijcere.

Canis	} <i>proprium est</i>	latrare.
Equi		hinnire.
Suis		grunire.
Bouis		mugire.
Vulpis		gannire.
Cicadum		stridere.
Camelorum		blatrare.
Elephantorum		barrire.
Aprorum		frenere.
Pardorum		frendere.
Vrforum		gemere.

DIALECTICA

Afini	} <i>propria um est</i>	rudere.
Ouium		balare.
Anserum		strepere, sibilare.
Picarum		garrire.
Cornicum		cornicari.
Coruorum		crocitare.
Ciconiarum		crepitare.

Sunt & hæc artibus propria.

Grammaticæ	} <i>proprium est</i>	Bene loqui & scribere.
Dialecticæ		Docere naturali ordine
Rhetoricæ		Docere rectè & ornatè.
Arithmeticæ		Numerare.
Musicæ		Cantare.

Et quanquam hæc propria subinde in artibus confunduntur, nam vna mutuatur ab alia quibus opus habet, tamen sufficit hîc propter puerorû imperitiâ & imbecillitatem, hæc officia pro proprijs accipere.

REGVLA.

Differentiarum paucitas facit, vt proprijs & officijs vtamur pro differentijs. Quare non admodum superstitiosè seiungi debet proprium à differentia. Refert tamen scire, quæ suprà diximus de differentia, cur de ea admodum nuerint nos Dialectici.

De Accidente.

Accidens est, quod adesse & abesse potest, præter rei, cui inest, corruptionem. Sic homini inest albedo, nigredo, igni calor, aquæ frigiditas. Estq; accidens, quod ad rei naturam nō spectat.

RE-

REGVLA.

Accidentia, quæ ita adhærent substantijs, ut re ipsa nunquàm separentur, ea ratio separat. Sic à coruo nigredo dinoscitur, à cygno albedo.

Appendix de quæstionibus necessarijs ad prædicabilia discernenda.

Quæstio, Quid sit, quærit de specie & genere. Quæstio, Quale sit, quærit de differentia, Proprio, & Accidente.

Appendix de usu quinque prædicabilium.

Vsus quinque prædicabilium præcipuus est, ne communibus vocabulis pro minus cõmunibus abutaris: & econtrà. Id quod fit, quando vel generi diuersas species, vel speciebus diuersa genera attribuis: & sic de reliquis. Non enim rectè tribuitur religioni ritus seu extenarũ ceremoniarũ obseruatio, ut genus. Item falsò tribuitur Ecclesiasticæ potestati, quòd ciuiliũ ac politicarũ rerũ administratio sit.

De definitione rei.

Definitio rei est, qua cuiusque rei natura signatè & clarè per partes, causas, effectus & contraria, explicatur, ut, Quid est iustitia? Respõde, Iustitia est virtus, dans vnicuique quod suum est. Cuius partes sunt duæ. Est enim iustitia, vnde boni & iusti appellantur:

Et

DIALECTICA

Et est iustitia, quæ beneficentia appellatur, quæ exercemus in distribuendis beneficijs in alios. Effectus sunt, unicuique dare quod suum est. Communibus uti pro communibus, privatis autem uti suis, teste Cicerone 1. Offic. Causæ sunt iustitiæ animus seu voluntas. Contrariam habet iniustitiam. Plura exempla infra reperiēs, ubi de methodo agemus.

Porro, ad exactè conflandas diffinitiones rerum conducunt prædicamenta. Sunt autem prædicamenta tanquam signa seu quædam notæ, quibus rerum pariter ac vocum ordines cognoscuntur. Nam voces coniunctæ sunt rebus, & per voces res explicantur: non aliter atque in pixide quadam sunt res, voces verò pixidi inscriptæ, ut res in pixide cognoscantur.

De Prædicamentis.

Prædicamenta sunt, quæ docent, quid uniuscuiusque rei naturæ sit attribuendum. Verum prædicamenta non tantum internam vocum naturam docent, sed etiam accidentium.

<i>Prædicamenta</i>	Substantia	{	Hæc fulcit & sustentat vt inuisibilis ipsa
	Quantitas		accidentia. Nam substantia non est oculis
	Qualitas		exposita. Et hominē
	Relatio		nemo vidit, hoc est,
	Actio		internā eius substan-
	Passio		tiam
	Quando		

sunt de-
cem:

Vbi
Situs
Habitus

tiam aut naturam.

Alia oculis expō-
ta sunt, & sensibus cō-
prehenduntur, atque
adeò tegunt substan-
tiam. Sic accidentia ho-
minis videri possunt.
Ex his ita quædam in-
hærent substantiæ, vt
ratione tantum sepa-
rentur.

De Vsu prædicamentorum.

Vsus prædicamentorum consistit potissi-
mum in hoc, ne substantias, aut internas rerū
naturas confundamus cum accidentibus.

De Substantia.

Substantia est natura rei interna, per ani-
mum ab accidentibus separata, vt Deus, ho-
mo, leo, asinus.

De diuisione Substantiæ.

Substantia est duplex. Corporea, quæ acci-
dentibus tecta est, vt homo, leo.

Incorporea, quæ caret accidentibus, vt De-
us, spiritus.

De diuisione substantiæ corporeæ.

Substantia corporea duplex est,
Simplex, quæ nō est conflata ex elementis
aut

DIALECTICA

aut materia, sed creata à Deo simpliciter, vt
cœlum & elementa, ignis, aër, aqua, terra.

Mixta, quæ ex elementis conflata est, vt
sunt metalla, aurum, argentum, & hæc absolu-
ta. Inabsoluta, nix, grando, pruina, ros, &c.

De diuisione substantiæ mixtæ.

Substantia mixta est duplex, Animata &
Inanimata. Animata, quæ habet in se vim &
naturam augendi & crescendi, vt homo, a-
quila.

Inanimata, quæ non habet in se internam
vitam aliquam, sed augetur ex qualitate com-
positæ materiæ, sic operante sole, vt lapides,
vitrum, gemmæ, adamas.

De diuisione substantiæ animatæ.

Substantia animata duplex est: Sentiens,
Non sentiens.

Sentiens, quæ adficitur & commouetur,
dum cæditur, aut quæ sensu prædita est, vt ho-
mo, vacca.

Non sentiens, quæ non adficitur aut com-
mouetur cum cæditur, vt plantæ, herbæ, arbo-
res, flores.

De diuisione substantiæ sentientis.

Substantia sen-
tiens duplex est: { Rationalis, quæ ratione præ-
dita est, vt, homo, Plato, Pe-
trus.
Irrationalis, quæ ratione ca-
ret, vt asinus, leo, vacca.

De

ERASMI SARCERII.

De usu præcedentium diuisionum.

Vsus præcedentiũ diuisionum est, vt scias inuenire proximum genus à summo genere vsq; ad imum. Exempli gratia: Homo est substantia corporea, animata, sentiens, rationalis. Hic quiescendum est. Item Pyrus est substantia corporea, animata, nō sentiēns. Et hīc quiescendum est. Vacca est substantia corporea, animata, sentiens, irrationalis. Neq; hīc vltterius progredi licet.

REGVLÆ.

- I. Ultra substantiam non est progrediendũ, incipientes colligere proxima genera, nec prius cessandum, nisi ad imum peruenierimus.
- II. Pertinent ad substantiam, & partes substantiarum, vt pes, manus, caput.
- III. Contraria nomina quoq; sunt in substantia, vt homo viuus & cadauer, planta & mortuus truncus.
- IIII. Spectant ad prædicamentum substantiæ omnia vocabula significantia internas rerum naturas, quibus adhærent accidentia, vt sunt vocabula omnium creaturarũ, quæ in se habent vim augendi, crescendi, viuendi, & coalescendi, siue ex se, vt homo, leo, pyrus, mugil, hyacinthus, hordeum: siue per accidens, vt inanimata omnia, veluti lapides, vitrũ, gemmæ. Adhæc pertinent ad substantiam, res incorporeæ, tam creatæ, quàm non creatæ, vt Deus

DIALECTICA

Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus, angeli tam boni, quàm mali. Item simplicia creata per se, vt coelum, ignis, aër, aqua, terra. Item mixta ex elementis vocabula, quæ sunt duplicia.

Absoluta, ut perfecta metalla

{ aurum,
argentum,
ferrum.

Inabsoluta, ut metalla imperfecta

{ nix,
grando,
ros,
pruina.

V. Non opus est semper discurrere definiendo vocabula substantiæ, per omnia inferiora genera, sed satis est proximum apprehendisse, vt : Homo est substantia rationalis, & quæ loqui potest.

De Quantitate.

Quantitas est magnitudo rei, & duobus sensibus percipitur, tactu & visu, cuius proprium est diuidi, vt magnum in suas partes, miliare, vt longum, in suos passus : vlnam in sua quartalia : item numum in suas vnitates, tanquam articulos in suam causam, vt grossum Misnensem in sex & sex numos, in quatuor & octo. Orationem in tot & tot verba. Verbum in tot & tot syllabas. Syllabas in tot & tot literas.

Quantitas est duplex.

Continua, quæ cohæret, & cuius partes non sunt

sunt diuisæ. Hac quærimus quanta res sit, vt: quantus est equus Troianus, 2. Aeneid. Instar montis, &c. Sunt autem huius tres species.

Linea est longa per se. Ad hanc pertinent omnia longa, vt vlna, miliare, virga, qua agri mensurantur.

Superficies est latitudo, seu externa species, *Die dñnnigfeyt eines dings* / quæ licet in rerum natura non sit, tamen sic proponit eam Dialecticus concipiendam. Ad hanc pertinent omnia lata & longa, vt ager, fundus, pratum, campus, &c.

Corpus est densitas à subiecto separata, vt est quadrata forma, seu magnitudo tesseræ, separata ab ossicula. Ad hanc pertinent formæ tantum rerum seu corporum, vt forma trianguli, quam pyramidem vocant, forma quadranguli, quam tesseram uocant.

Discreta, cuius partes non cohærent, sed se parantur. Hac quærimus quot sint, vt: Quot numis albus valet? quatuor & quatuor: vel tribus & quinque: Vel duobus & sex. Item, Quot sunt uestrum? Decem, tres & septem, quinque & quinque. Item, Quot verbis constat hæc vel illa oratio? Sex vel tribus & tribus: vel quatuor & duobus. Huius duæ sunt species:

Numerus, vt: vnum, duo, tres, &c. Et hæc numeralia causæ sunt maioris numeri. Sic Decem, resoluitur in quinque & quinque, vel in quatuor & sex.

Oratio, vt: Veritas odium parit. Hæc resol

DIALECTICA

uitur in suas voces, Voces in syllabas, Syllabas in literas.

Sylla uocabulorum mensura hic necessaria.

Digitus	Quatuor hordei grana, in latum posita.
Palmus minor	Quatuor digitos.
Palmus maior	Duodecim digitos.
Pes (ior)	Quatuor palmos minores.
Cubitus	Sesquipedem.
Gressus	Duos pedes, & semissem.
Passus	Quinq; pedes. i. duos gressus.
Orgya	Sex pedes.
Stadium	Centū viginti quinq; passus.
Plethrum	Centū pedes: & saepe pro inge
Diaulos	Dno stadia. (ro capitur.
Miliare	Mille passus, vel octo stadia.
Dolichos	Duodecim stadia.
Schoenus	Sexaginta stadia.
Parasanga	Triginta stadia.

De usu Quantitatis.

Vsus Quantitatis est apud Poetas & Rhetores in diuisionibus, cum amplificatiōis gratia rem per partes exponunt. Cōtinuæ autem vsus est præcipuus in comparationibus rerū inter se. Discretæ vsus est in distributionibus Rhetoricis.

REGVLÆ.

- I. Mathematica docet quantitatem continuam, id est, longitudinem. Arithmetica quantitatem discretam, id est, numerum. II.

II. Vt substantias cum accidentibus confundere non licet, sed sunt seorsum concipiendæ: Sic in hoc prædicamento, longitudo à latitudine, & sic de reliquis concipi debet.

III. Pertinent ad quantitatem omnia, quæ diuidi possunt, vt sunt longa, veluti linea: lata, vt cāpus, magna vel densa formaliter seu specietenus sumpta, vt tessera: multa, vt decē, viginti, oratio,

IIII. Quantitatis diuisio ad hoc prodest, vt scias proximum genus inuenire. Vt: Quid est vlna? Responde: Vlna est quantitas continua, linea in longum, extensa, qua metitur pānus. Pauciorib. sic: Vlna est quid longū, quo metitur pānus. Ager est quātitas cōtinua, superficies ferens frumenta. Paucioribus sic: Ager est superficies, vel locus planus, ad ferenda frumēta aptus. Oratio est quantitas discreta, quæ constat pluribus vocibus. Decem, est numerus, cōstans quinq; & quinq;, quattuor & sex partib.

De Qualitate.

Qualitas est, quicquid sensibus humanis subiectum est, præter quantitatem. Alle geschelligheyt des leibs vñ gemüts / on die qualitet. Et hæc à singulis sensibus iudicatur per se singulariter, Vt de albo visus tantū iudicat, de sono tantū auditus.

De usu Qualitatis.

Qualitatis vsus est præcipuus, vt ornet substantias, & reliquis Prædicamentis in exor-

DIALECTICA

nando seruiat, vt homo sapiens, pater probus, seruus perfidus. Vtuntur verò qualitate Rhetores in commendandis aut vituperandis per sonis.

Qualitas est duplex.

Corporis.

Visus, ad quem spectant colores: album, nigrum, rufum.

Auditus, cuius sunt soni tam articulati, vt oratio: quàm inarticulati, vt mugitus, latratus.

Odoratus, cuius sunt odores, vt: suavis, ingratus, graueolens.

Gustus, cuius sunt sapores, vt: dulcedo, amaritudo.

Tactus, cuius sunt quæ possunt tangi, vt calor, frigus, humidum, glabrum, asperum.

Animi
Et hæc
est duplex.

Intellectus, qui sub se omnes artes cōtinet, quæ sunt habitus, hoc est, quæ assiduitate quadam discendi percipiuntur, atq; postea inhæret animo, vt Grammatica, Rhetorica, figulina, pugilatoria.

Virtutes, vt: prudentia, iustitia, fortitudo, modestia. Item contraria: iniustitia, imprudentia.

Voluntatis, cuius sunt Affectus, quibus probata à ratione amplectimur, improbata ab illa fugimus, vt ira, dolor, letitia, spes, metus.

R E

REGVLÆ.

I. Sicut diuifio substantiæ & quantitatîs utilis est ad inuenienda proxima, & propria in definiendo genera, ita & diuifio qualitatis ad hoc prodest, vt: Quid est album? Responde: Album est color candidus, qui qualitate corporis ipso visu percipitur.

Grammatica est ars, quæ qualitate animi ipso intellectu percipitur. Paucioribus sic:

Grammatica est ars, quæ docet rectè loqui & scribere. Nam artium differentiæ plerunq; ab officio petuntur.

Iustitia est qualitas animi consistens in voluntate, quæ dat vnicuiq; quod suum est.

Iniustitia est qualitas animi, in voluntate consistens, quæ non dat vnicuiq; quod suum est.

Ira est qualitas animi, consistens in voluntate, quæ dolorem coniunctum habet cum cupiditate puniendi. Vel sic: Ira est dolor puniendi cupidus.

II. Internæ qualitates non videntur, sed opere, facto, & suis ex officijs cognoscuntur, vt: Ex perspicuè dicendo cognoscitur Rhetorica: ex vnicuiq; dando quod suum est, cognoscitur Iustitia.

III. Externa instrumenta sensuum non sequitur operatio, sed qualitatem eorum, vt: Oculus non videt, sed qualitas seu dispositio illa in oculo. Sic quidam cæci habent claros oculos, tamen non vident, qualitate illa corru-

DIALECTICA

pta aut impedita. Sic auris non audit, verum qualitas illa in aure.

IIII. Pertinent ad hoc prædicamentum vocabula quinque sensuum, & earum rerum, quæ sensus mouent, vt vocabula colorum, album, nigrum: Sonorum, altum, demissum, mugitus: Odorum, vt fragrantia, crasseolentia: Saporum, vt amaritudo, dulcedo: Tactuum, vt glabrum, asperum. Item artium nomina, tam liberalium, quam aliarum, quæ assiduitate discendi percipiuntur, vt Grammatica, Rhetorica, Figulina, Equitatio. Item virtutum & vitiorum nomina, vt prudentia, iustitia, fortitudo, modestia, imprudentia, iniustitia. Postremò & affectus nomina, vt ira, lætitia, dolor, spes, metus.

De Relatione.

Relatiua sunt omnia vocabula indita rebus, non à natura, sed alterius respectu, vt: Aurum in prædicamento substantiæ est: Calix aureus, in prædicamento Relationis, non propter materiam, verum propter vsum. Sic Acer arbor, in prædicamento substantiæ est, mensa verò ex acerno ligno in Relatione. Grammatica in prædicamento qualitatis est, Grammaticus in Relatione.

De diuisione Relatiuorum.

Sunt autem relationis varia vocabula, quæ ordine tanquam minus communia, ad generaliora redigenda sunt. Generales voces hæ sunt præcipuæ:

Natura,

ERASMI SARCERII.

15

Natura, sub qua latent Causæ & effectus,
vt faber & ensis: orator & oratio: Euangelium
& consolatio, &c. Item calor, vt ignis calefa-
ciens, & quæ calefacit.

Signa externa, Fasces & magistratus: toga
& senator, cucullus & monachus.

Patrocinium, seu seruitus, Tutor, pupil-
lus, patronus, cliens, dominus, seruus, hera, an-
cilla.

Cōsanguinitas, Pater, Filius, frater, soror,
nepos, neptis, atauus, proauus.

Coniugum, Sponsus, sponsa, gener, socer,
socrus, nurus, coniunx, maritus.

Cōtractus, Emptor, venditor, emptio, ven-
ditio, locator, conductor, locatio, conductio.

Cognata, cohærentia, Mendax, fur, temu-
lentus, temerarius, iustus, bonus, poëta, men-
dax, iuuenis, inconstans. Item contraria, cœ-
lebs, scortator: pudicus, impudicus.

Sexus, Mas, fœmina.

Aetas, iuuentus, senectus: puer, adolescens:
iuuenis, senex.

Conditio, Pauper, diues: liber, seruus: inge-
nuus, libertinus.

Institutio, Præceptor, discipulus: artifex,
& qui discit artem. His & plura alia commu-
nia vocabula annumerari possunt, ad quæ re-
digantur voces relationis. Porro vocabula re-
lationis quædam oriuntur ex substantia, vt
seruus, dominus: vtputa, quando substantiæ
voces transferuntur ad aliquem vsum.

DIALECTICA

Item, Relatiua sunt omnes actiones & effectus substantiarum, vt: emptio, venditio.

Quædam oriuntur ex qualitate, vt vocabula appellationum ab ipsis actibus, vt Grammaticus, Rhetor, Dialecticus.

Item, Collationum vocabula ex qualitatibus corporis, vt: sanum, ægrum, album, nigrum.

Item, Cognata cum virtutibus, vt: pax, cōcordia, quæ cum amicitia cognationem habent. Præmiū, gloria, honos, quæ virtuti sunt voces cognatæ. Item quæ aliquid affinitatis habent cū vitijs, vt: discordia, tumultus. Tandem & affectus relatiua gignunt, vt: iratus, sedatus, lætus, tristis.

Quædam ex quantitate, vt vocabula similitudinis & dissimilitudinis: æquale, inæquale, maius, minus, par, impar, duplū, triplum.

Item, temporum voces: annus, mensis, dies. Et hæc respectu prioris & posterioris.

REGVLÆ.

I. Omnia vocabula, quæ ad superiora Prædicamenta referri non possunt, relatiua sunt.

II. Plura vocabula sunt relationis, quàm aliorum Prædicamentorum, quia in communi vita plerunque nominamus res non tam à natura, quàm à respectu officiorum, vel vsu.

III. Definitiones in hoc Prædicamento petuntur ex officio & vsu rerum, sed ita, quòd correlatiuum, vt vocant, ferè semper adlit in definitione, vt: Quid est pater? Responde: Qui habet

habet filium. E contra, Quid est filius? Responde: qui habet patrem. Emptio est, cùm merces certa pecunia emitur, Venditio est, cùm merces certa pecunia venditur. Doctus est, qui non est indoctus. Indoctus est, qui non est doctus. Doctor est, qui docet discipulum. Discipulus est, qui discit à præceptore.

De Actione.

Actio est relatio ad id quod patitur. Pertinent huc omnia verba actiuæ significationis. Item nomina verbalia à verbis actiuis descendunt. Itē participia, vt amare, legere, lector, scriptor, lectrix, amans. Item ea verba, quæ significant motum ad locum, siue ea actiua, siue neutra sint, cùm ideo mouemur, vt aliquod perueniamus, vt ire, redire, currere, recurrere. Item ab his verbalia, vt cursus, recursus. Spectant & ad actionem ea verba, quæ actiuè significant, propter certum aliquem finem, vt ædificare, cuius finis est ædificium: pingere, cuius finis est pictura: belligerari, cuius finis est victoria.

REGVLÆ.

I. Actio & sequentia prædicamenta tantum species relationis sunt.

II. Definiturus vocabulo huius prædicamenti, relatio vel actio genus erit, vt quid est amare? Responde: amare est relatio vel actio in amatum. Vel genus erit quæcunq; actiua vox: vt, quid est lector? Est actor in eum, qui legendum agitur.

DIALECTICA

De Passione.

Passio est relatio patientis ad agentē, Huc pertinent verba passiua: vt amari, legi. Item nomina & participia passiuè significantia: vt lectus, amandus, plicatilis, fissilis. Item quædā neutra, (exceptis illis, quæ motum ad locum significant, & quæ ad certum aliquem finem tendunt) significant enim neutra propemodum passionem.

REGVLA.

In definitione hīc relatio vel passio genus est, vt: Quid est amari? Responde: Amari est relatio vel passio ad amantē. Quid est lectus? Responde: qui à lectore est lectus.

De Vbi.

Vbi circumstantia loci est. Locus autem hīc est, qui occupat corpus: & ideo spectant ad hoc Prædicamentum vocabula, quæ sunt loca, hoc est, quæ aliquid in se capiunt. Sic aduerbiū Domi, est in Prædicamento Vbi, non quia figuram ædificij, aut ipsum ædificium significat, sed quia respicit ad locum, qui capit & continet corpora. Pertinent huc omnia aduerbia loci, vt domi, foris, hīc, illic, huc, illuc, hāc, illac, hinc, illinc, sursum, deorsum, Romæ, Lubecæ. Item voces circumloquentes aduerbia loci, aut vicem illorum propemodum tenentes, vt in foro, in horto, in templo. Item nomina localia, vt planum, montosum. Item regionum nomina & vrbium, vt Misnia, Græcia, Sigena, Colonia.

RE-

REGVLA.

In definitione, locus vel relatio genus est, ut domi est locus vel relatio ad foris: vel domi esse, fit respectu non esse foris: & econtrà. Celeber locus est, qui non est desertus: planus est locus, qui non est montosus.

De Quando.

Quando est vox, qua describitur circumstantia temporis, vel qua tempus à tempore separatur. Huius vsus est apud autores in descriptionibus temporum. Pertinent huc aduerbia temporis, hodie, heri, nunc, cras. Item nomina tempus significantia, ut dies, nox, annus, mensis, hyems, ver, æstas, autumnus: pueritia, adolescentia, senectus, iuuentus: serenū, nubilū, festus dies, nefastus. Itē officiorū tempora, ut tempus studendi, legendi, scribendi.

REGVLA.

Definitionis genus est relatio vel tempus, ut: quid est dies? Responde: dies est relatio ad noctem: vel dies est tempus, quod dicitur respectu noctis. Aliàs sic: Dies est tempus, tot vel tot horarū: vel dies est quicquid non est nox. Nox est, quicquid non est dies.

De Situ.

Situs est dispositio vel status corporis, ut iacere, stare, sedere: supinum esse, primum esse, cubare. Pertinent huc vocabula gestuum corporis: stare, sedere, accubitus, sessus, pronitas, cubatio, recubitus, discubitus, curvum esse, claudum esse.

R E.

DIALECTICA

REGVLA.

Omnia quæ corporis gestum significât, situs sunt: hi autem corporis gestus sunt varij, nam alius est corporis gestus, quando equito, alius quando curro, alius quando sto, alius quando sedeo. Genus hîc in definitione situs est, vel relatio, vt iacere est situs corporis, cuius contrarium est stare: vel iacere est relatio ad stare, vel quod fit respectu stantis.

De Habitu.

Habitus est, qui adiacet rebus vestitus. Porro ocreæ in hoc prædicamento sunt, non quia ex corio bubulo sunt, sed propter vsum & ratione vestiendi, vel quia ocreæ vestitus sunt. Spectant huc nomina vestium, ut pallium, toga, thorax, tunica.

REGVLA.

Hîc definitio habitum seu relationem vt genus sortitur: vt quid est pallium? Palliû est habitus corporis, quo vestitur seu tegitur ipsum corpus, vt tutum sit à tempestatû iniuria. Vel pallium est relatio ad eum, qui pallio indutus est. Potest & vestitus loco generis poni in definitione: vt pallium est vestitus contra frigora. Dicuntur autem habitus nomina vestitus, quia habent & habentur: habent enim quos tegunt, & habentur ab illis, qui eis teguntur.

De Definitione.

Quid sit definitio rei, suprâ tractauimus, nunc ea quotuplex sit, dicemus. For-

Formulae definitionum
rei sunt quatuor. } Essentialis,
Causalis,
Quæ est ex partibus.
Accidentalis.

De Definitione essentiali.

Essentialis definitio est, quæ constat ex genere & differentia: vel est definitio sine accidentibus. Et cum ferè impossibile sit constituere definitionem sine accidentibus, ideo paucissimas huius generis definitiones habemus. Fortassis præter hominis definitionem nullam, de qua tamen adhuc rixatur apud doctos.

Essentiæ vocabulo significatur natura per sese. Substantiæ vocabulo, natura vestita accidentibus.

Exempla huius definitionis.

Homo est animal mentem habens, vel homo est substantia corporea, animata, sentiens, mentem habens.

REGVLA.

I. In hoc genere definitionis non est egrediendum in alia Prædicamenta, vnde genera & differentias petas, vt definiturus hominem, genus & differentiam ex substantia sumes.

Genus est, quodd sit animal, vel substantia corporea: differentia, quodd mentem habeat.

II. Abutimur essentiæ vocabulo & ad accidentia, cum accidentia sine subiectis vel personis consideramus, vt cum de essentiâ seu dignitate

DIALECTICA

dignitate virtutis, iustitiæ & aliorum accidentium loquimur, sine personis, quibus inhaerent, aut inhaerere possunt. Sic abusuè definitur virtus essentialiter, quod sit habitus animi in voluntate consistens, bonus. Iustitia, quod sit habitus voluntatis bonus, consistens in animo.

De definitione causali.

Definitio causalis est, cum in causis definitionem colligimus. Et hæc proximè post essentialem definitionem describit naturam rei.

Materia, Ex qua aliquid fit, vt lignum: è quo fit mensa.

Forma externa facies rei, vt tunica, mēsa.

Efficiens, Persona seu res faciens, vt Deus, faber.

Finis, Est utilitas, propter quam aliquid fit, vt iustificatio fit pacis seu tranquillæ conscientie causa. Vestis tegendi corporis gratia.

Exempla cause, seu causalis Definitionis.

EXEMPLA.

Materiæ: Homo est animal, quod mente & corpore cōstat. Cereuisia, est potus ex aqua, lupulo, & hordeo. Tunica est vestis ex panno confuta.

Formæ: Cereuisia est potus coctus, hic coctus forma est. Hoc argentum est numus valens triginta albis, pro Ioachimico grosso, hic numus forma est. Aureus Rhenanus est valēs tribus

tribus & viginti grossis Misnenfibus. Pallium est tunica exterior ipsius corporis. Hic tunica forma est.

Efficientis: Humanæ leges sunt institutiones superioris ac inferioris magistratus. Lex diuina est, quam Deus instituit per Moſen. Fides est donum spiritus sancti. Homo est, quem finxit Deus ex limo terræ ad ſui imaginem.

Finis ſeu effectus: Iuſtitia eſt virtus danda unicuique quod ſuum eſt. Fides eſt qua iuſtificamur, vt habeamus pacem apud Deum in conſcientijs. Crux eſt quæuis afflictio ſiue interna, ſiue externa, vt ea ꝓbetur fides noſtra, & cognoſcatur charitas Dei erga nos.

REGVLA.

Ex omnibus ac ſingulis cauſis licet definitionem colligere, abſolutiſſimæ autem ſunt, quæ ex omnibus cauſis conſtant.

Exempla definitionum per omnes caſus.

Sacramentum altaris eſt verum corpus & verus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſub pane & vino nobis Chriſtianis ad manducandum & bibendum ab ipſo Chriſto inſtitutū, vt per fidem in hæc verba promittentis Chriſti, Quod ꝓ vobis datur & effunditur in remiſſionem peccatorum, habeamus condonationem peccatorum, vitam & iuſtitiam.

Materiæ

DIALECTICA

Materiæ	} <i>uerba sunt</i> }	Corpus, sanguis, panis, vi-
Formæ		Manducare, bibere. (num.
Efficientis		A Christo institutum.
Finis seu		Habere condonationē pec-
Effectus		catorū, vita & iustitia sunt res cognatæ.

Aliud.

Domus est edificium quadratum ex lapidibus, calce & lignis, à cementario opifice factum, in hoc vt tegat ac defendat inhabitatores ab iniuria tempestatum.

Materiæ	} <i>uerba sunt</i> }	Lapides, calx, lignum.
Formæ		Quòd quadrata sit domus
Efficientis		A cementario opifice factū
Finis seu		In hoc vt tegat,
Effectus		& cætera.

REGVLA.

A finali causa seu effectū diffiniuntur omnes qualitates habituum. Item virtutes & vitia, vt Grammatica est ars, quæ docet rectè scribere. Theologia est ars, quæ docet cognitionem voluntatis diuinæ. Virtus est, quæ inclinat ad rectè agendum. Iustitia est, quæ dat unicuique quod suum est.

Appendix.

Alij distinguunt inter finem & effectus seu officia, nos, ne grauarentur pueri, sine periculo admodum magno confundimus. Nam nō video, quid multum discriminis sit inter finem

nem & vtilitatem rei, propter quam aliquid fit, & inter officium, seu effectum rei.

De definitione ex partibus.

Definitio ex partibus, quæ ex rei partibus seu membris conflatur, vt Euangeliū est prædicatio pœnitentiæ & remissionis peccatorū in nomine Christi. Sunt enim pœnitentia & remissio peccatorum partes Euangelij. Item pœnitentia est, qua vera cōtritione morimur peccatis, & fide resurgimus ad iustitiam. Sunt enim partes pœnitentię, contritio & fides, seu mortificatio & viuificatio. Matrimonium est copula viri & mulieris. Virtus est, quæ cōstat prudentia, iustitia, fortitudine, & modestia.

REGVLA.

Huius definitionis vsus est in amplificationibus apud autores. Exemplum est in epistola ad Ephes. cap. 6. de armatura.

De definitione ex accidentibus.

Definitio ex accidentibus est ex genere & accidentibus collecta. Estq; hæc definitio, remota quædam rei per sua accidentia descriptio. Hæc prophetis sanctis & poëtis familiaris est. Sic Dauid Psalm. 1. ab accidentibus definit virum beatum, inquit: Beatus vir, qui non abiit in consilijs impiorum, &c. Vergil. Eclog. 1. definit vesperum ab accidentibus, Maioresq; cadunt altis de montibus vmbre:

DIALECTICA

Id est, Vesperum est tempus, quo umbræ sunt longissimæ. Sic Cato mortem definit. Ne timeas illam, quæ vitæ est vltima finis.

Ouidius ab accidentibus hominem descripsit, primo Metamorph. libro.

Os homini sublime dedit, cælumq; videre Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Virgilius I. Aeneidos:

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tyberinaq; longè
Hostia, diues opum, studijsq; asperrima belli.

REGVLA.

Pertinent ad hanc definitionem evidentes descriptiones rerum apud Poëtas. Et plerunq; herbarum, radicum, locorum descriptiones.

De diuisione.

Diuisio est rei per partes explicatio. Et vt natura rei definitione explicatur, ita officia eius per diuisionem. Cuius summus est vsus, ne confuse dicamus. Est autem hæc quadruplex.

Diuisio	{	Vocabuli.
		Generis in species.
		Totius in sua membra.
		Enumerationis.

De diuisione vocabuli.

Diuisio vocabuli est, vocem, multa significantem exponere. Nam perplexitate vocabuli sæpe decipimur, vt erremus. Ita canis est
nunc

nunc animal terrestre, nunc piscis, nunc astrū.
Nepos nunc consanguineum significat, nunc
luxuriosum. Sic fides aliàs ciuilitè accipitur,
pro constantia in dictis & factis. Aliàs theolo-
gicè accipitur, pro fiducia in promissiones de
Christo. Aliàs historialiter pro credita histo-
ria. De hac diuisione docent Grammatici, vbi
de polyfimis agunt.

*De diuisione generis in
species.*

Diuisio generis in species est facilis, eogni-
tis quinque vocibus, quid genus, quid species
sit: vt si animal genus deducas in hominem,
leonem, asinum, vt species: arborem in vlmū,
pyrum, pomū: Elementum in aërem, ignem,
aquam & terrā. Et vocatur hæc diuisio apud
Rhetores distributio.

De diuisione totius in partes.

Tertia est diuisio, qua diuidimus totum
in sua membra seu partes, & vocatur partitio.
Sic corpus vt totum, diuiditur in caput, tho-
racem, vëtre, pedes, manus, vt membra seu
partes.

Pœnitentia in mortificationem & viuifi-
cationem, seu contritionem & fidem.

Euangelium in prædicationem pœniten-
tiæ & remissionis peccatorum:

Peccatum in originale & actuale.

DIALECTICA

Lex in diuinam & humanam.

Impletio legis in internam & externam.

**Sacramentum in baptismum, eucharistiā
& absolutionem.**

**Potestas in ecclesiasticam, quæ consistit in
docendo Euangelio, & administratione sacra-
mentorū. Et in ciuilem, qua reguntur & do-
mantur subditi.**

Domus in fundamentum, parietes, tectū.

De Enumeratione.

Enumerationis diuifio est, cū partimur
subiectum in sua accidentia, vt cū dico Ci-
ceronem philosophum, oratorem & astro-
nomum fuisse. Alexandrum victoriosum bi-
bulum, &c. Carolum Cæsarem placidum, be-
nignum, mitem, humanum, magnanimum,
victoriosum. Huius vsus est in genere demon-
stratiuo apud Rhetores, cū laudamus aut
vituperamus personas.

Appendix de usu totius diuisionis.

Vsus diuisionis est apud autores in ampli-
ficandis magnis causis.

Appendix de usu totius definitionis.

Vsus definitionis est, quòd ex definitioni-
bus tanquam ex fonte argumenta omnia de-
riuentur, & tota nascatur oratio.

Alia de definitione & diuisione.

Ex definitione & diuisione formant nunc
diale-

dialectici suam docendi methodum, quam al-
lias didacticam vocant. Et ad hanc hæ perti-
nent sequentes quæstiones.

Quid res sit,	Definitionem,
Quæ causa	per
Quæ partes,	Diuisionem.
Quæ officia seu effectus	
Quæ contraria,	

Hic docendi modus de rebus vt est sim-
plicissimus, ita naturæ accommodatissimus
& propriissimus est.

Exempla methodi.

Fides est certa fiducia in promissiones de
Christo, iustificans omnes coram Deo, qui e-
am certam & indubitatam habent.

Causæ.

Causæ fidei sunt, spiritus sanctus & ver-
bum. Nam fides spiritus sancti donum est. Hic
verò non donat fidem, nisi per ministerium
verbi, ad Romanos decimo: Fides ex auditu
est, auditus autem per verbum Dei.

Partes.

Hæc fides, de qua hîc loquimur, non fin-
ditur in partes. Est enim vnus quidam motus
animi, intuens in promissiones de Christo, &
assentiens illis.

Effectus seu officia.

Iustificare credentes coram Deo exemplo
Abrahæ. Gen. 15. Credidit Abraham Deo, & re

DIALECTICA

putatum est ei ad iustitiam. Reddere tranquillas conscientias, ad Rom. 5. Iustificati igitur fide pacem habemus.

Contraria.

Contraria fidei omnia esse possunt, quæ prædictis aduersantur, vt adserere fidem tantum esse notitiam historiæ de Christo. Adserere virtutem aut qualitatem in nobis esse ipsam fidem.

Aliud de iustificatione.

Iustificatio est gratuita imputatio peccatorum in Christo, quæ fide impetratur. Et est acceptatio personæ, ad vitam æternam.

Cause.

Causæ iustificationis sunt: Gratuita imputatio ex misericordia Dei, est fides, quæ apprehendit misericordiam. Hæ causæ geminæ apparent in exemplo Abrahæ iustificati. Hic quia credit promissæ misericordiæ, ideo iustificatur, ideo imputatur ei iustitia. Has causas opponit Apostolus ad Rom. 4. debito, mercedi & merito.

Partes.

Hæc iustificatio, de qua hîc agimus, non secat in partes: loquimur enim hîc de iustificatione valente coram Deo, quæ consistit in conscientijs de remissione peccatorum. Iustificatio legalis aliud respicit, quæ redimebat tantum iustitiam coram politia Moïsis.

Effectus

Effectus seu officia.

Accipere remissionem peccatorum. Nam in hoc iustificamur.

Habere pacem in conscientia, ad Rom. 5.
Certò statuere nos placere Deo.

Scire nobis donatum spiritum sanctum, qui regat nos.

Scire nos certos esse de vita æterna, & ideo iustificatos.

Contraria.

Adserere iustificationem significare in nobis qualitatem aut infusionem habitus.

Adserere iustificationis causam esse meritum, opera aut dignitatem nostram.

Adserere Patres lege naturæ fuisse iustificatos, Iudæos lege Mosaica, nos verò nostra quadam lege iustificari.

Aliud de iustitia civili.

Iustitia est virtus, dans unicuique quod suum est.

Cause.

Animus seu voluntas, quæ consilio seu rectæ rationi ipsius intellectus obtemperat, & postea gignit iustas actiones.

Partes.

Partes iustitiæ duæ sunt: Est enim iustitia, à qua boni & iusti appellantur. Et est iustitia, quæ dicitur beneficentia, Cicero 1. Offic.

DIALECTICA

Species iustitiæ idem recenset lib. 2. de Inuent. quæ sunt, religio, pietas, gratia, vindictio, obseruantia & veritas.

Officia seu effectus.

Vnicuique dare quod suum est.

Neminem lædere, nisi laceßitus iniuria.

Communibus pro communibus uti, priuatis autem ut suis.

Beneficentiæ hæc officia esse possunt.

Communes utilitates in medium adferre mutatione officiorum.

Dare & accipere.

Iuuare alios artibus, opera, facultatibus.

Contraria.

Contraria sunt, quæ prædictis aduersantur.

Regula de contrarijs colligendis.

Contraria debent à tota methodo colligi.

Primum, quæ definitioni contrariantur,

Deinde, quæ causis: Tertiò, quæ partibus,

Quartò, quæ officijs seu effectibus.

Sic definitioni ipsius fidei contrarium est, dicere fidem esse tantum notitiã in nobis ipsius historiæ de Christo.

Causis contrarium est, fidem esse qualitatem in nobis, aut ex nobis.

Partibus contrarium est diuidere fidem cum scholasticis, in fidem formatam, infusam & acquisitam.

Officijs

Officijs tandem est contrarium, negare, si dem iustificare, aut non solam.

De Propositione.

Propositio est perfecta sententia, nomine & verbo constans principaliter, vt, Deus seruat. Neque refert siue propositio paucis, siue multis verbis confletur, vt,

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

*Propositio-
nis duæ sunt
partes,*

Subiectum, est prior pars in cōstructione, vt nominatiuus: Cæsar vicit Pompeium, Petrus legit.

Prædicatum est posterior pars in constructione, vt verbū: Cæsar subiectum est, vicit prædicatum.

Appendix.

Autores prædicatum sæpe præmittunt, vt Psal. 1. Beatus vir qui non abiit, &c. Hic beatus vir, prædicatum est. Qui non abiit, &c. subiectum. Item Prouerb. 3. Beatus qui sapientiam inuenit. Beatus hic prædicatum est: Qui inuenit sapientiam, subiectum. Porro non semper verbum est prædicatum, quod nonnunquam alijs vocibus circumloquimur, intercedente copula, Est, vt: Iustitia est optimum bonum: Virtus est donum deorum: Fides est constantia in dictis & factis.

DIALECTICA

Diuisio propositionum prima.

Propositio duplex est.

Cathgorica est oratio, in qua simpliciter alterū tribuitur alteri, ex nomine & verbo cōflata, vt Cēsar vicit Pompeiū. Aeneas est pius.

Hypothetica est oratio subiunctiua, vel qua loquimur sub conditione, vt, si honestè vixeris, bene tibi erit.

Diuisio propositionum secunda.

Propositionum alia Affirmatiua, alia Negatiua,

Affirmatiua, quæ affirmat aliquid, vt Cēsar est clemens. Consul est vir grauis.

Negatiua, in qua est negandi particula, vt Cēsar non est clemens. Consul nō est vir grauis. Non datur ad Musas currere lata via.

Diuisio propositionum tertia.

Vniuersales, quæ habent vniuersalia signa: vt, Omnis homo mendax est. Nemo sine vitio nascitur.

Particulares, quæ habent particularia signa, vt: quidā pueri sunt literarum studiosi.

Proposi- Indefinitæ, in quibus vniuersum de
tiones a- re aliqua dicitur, sine apposito signo:

lie Vt, Virtus est summum bonum. Qui credit in me, habet vitam æternam. Hæ in sacris frequenter occurrunt, & habent vim vniuersalium.

Singulares, in quibus subiectum est nomen proprium: vt, Corydon ardebat Alexin. Petrus scribit.

De Signis.

sig. 14	{	Vniuersalia,	{	Omnis, cunctus, nemo, nullus, nihil, quisq[ue], qualisqualis, quātusquātus, quotquot.
		Particularia	{	Quidam, aliquis, quispiam, quisquam, vllus.

Diuisio propositionum quarta.

Propositio	{	Vera, quæ cum re consentit, vt, ignis est calidus, Homo loquitur.
		Falsa, quæ cum re non consentit, vt, Piscis volat, Canis loquitur.

Diuisio propositionum quinta.

Propositio Necessaria, in qua est definitio aut pars definitionis, vel genus, vel differentia, vel proprium, vt, Homo est animal rationale, quod loqui potest, Equus hinnit. Fides iustificat. Est enim hinnie proprium equi, & fidei proprium iustificare. Sunt autem hæ propositiones natura veræ, neq[ue] possunt mutari. Et rectè dicuntur necessariae propositiones de natura rei: horum vsus est in argumentis seu probationibus ab honesto.

Propositio Contingens, quando accidentia subiectis tribuuntur: vel quando consequentia non colliguntur necessariò ex precedentibus, vt, Lapis est albus, Vergilius est poeta, Paris iuuenis amat. Huius vsus est in argumentis coniecturalibus. Cæterum vnum contingens non facit necessariam probationem, multa

DIALECTICA

multa tamen cōtingentia probant aliquid fieri, vt, Dauus in Andria Terentij, multis contingentibus à coniecturis probat, non iridatum Pamphilo vxorem

De usu propositionis.

Vsus propositionis est, vt in magnis & prolixis orationibus, totius rei summam paucis verbis complectamur. Summam enim rei cōperta propositione, melius intelligimus, & facilius iudicare possumus de tota oratione & omnibus argumētis, vt summa est propositio libri primi Aeneidos, Aeneam vi tempestatū ex Sicilia delatum Carthaginem.

De oppositionis quatuor speciebus.

Oppositio est duarum propositionum, in quibus eadem subiecta, & prædicata manent, dissensio.

Contrariæ sunt duæ vniuersales. Altera affirmatiua, altera negatiua, vt,

Omnes homines sunt mortales,

Nemo hominum est mortalis.

Hæ nunquàm simul veræ esse possunt, si sunt ex definitionis partibus conflatæ. Falsæ autem simul esse possunt in contingenti materia.

Subcontrariæ sunt duæ particulares: Altera affirmatiua, altera negatiua, vt,

Quidam homines fauent Euangelio.

Quidam homines non fauent Euangelio.

Hæ simul veræ esse possunt in contingenti ma-

ti materia: Subalternæ particulares sunt, ex vniuersalibus collectæ, Vt,

Omnes homines nati sunt ad miseriam.

Quidam homines nati sunt ad miseriam.

Hæ inter se non dissentiunt.

Contradictoriæ sunt vniuersales & affirmatiuæ, & particulares negatiuæ, vt,

Omnis iniuria temeraria est.

Quædam iniuria non est temeraria.

Aut duæ singulares, vt,

Voluptates sunt mortales.

Quædam voluptates non sunt mortales.

Aut duæ indefinitæ, vt,

Aeneas pius est.

Aeneas pius non est.

Hæ maximè inter se dissentiunt, neque vnquam aut veræ aut falsæ simul esse possunt.

Appendix.

Ratio discernendi oppositas propositiones, per omnes oppositionis species, in distractis vnius manus digitis, excepto pollice, mō strari potest : quare non opus est depicta aliqua figura.

De Conuersione.

Conuersio est propositionum duarum inter se, quantum ad verborum structuram attingit, præpostera mutatio.

Conuersio duplex.

Simplex, quando propositio simpliciter
verti-

DIALECTICA

vertitur manentibus ijsdem signis, vt: Nullus homo est lapis, Nullus lapis est homo. Vertitur hoc modo vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt: Nulla virtus est inhonesta, & nihil inhonestū est virtus. Quidam monachi sunt casti, & quidam casti sunt monachi.

Accidentalis, cū non manent eadem signa, hac ex vniuersalibus colliguntur particularia, vt, Omnis homo est animal, & quoddā animal est homo.

Appendix de usu conuersionis.

Vsus conuersionis est pleruntq; in epiphonematis, & seruit probationibus sæpe conuersionis, & vt obscuræ propositiones illustrentur.

De equipollentijs.

Equipollentiæ sunt mutationes sermonis, alijs atq; alijs verbis, vt:

Nemo non trahitur voluptate.

Trahit quenque sua voluptas.

Omnis forma est periculosa ad tutandam pudicitiam.

Nulla non forma periculosa est ad tutandam pudicitiam.

Appendix.

Conuersiones & equipollentiæ à Grammaticis petendæ veniunt. Sunt enim aliud nihil, quàm loquendi rationes.

De argumentatione.

Argumentatio est probatio instituta pro
positionis: de qua ambigebatur.

De usu argumentationis.

Usus argumentationis est, ut ad eius for-
mam tanquam ad regulam quandam refera-
mus causarum argumenta, in iudicando de illo-
rum coherencia, non ut illis utamur in dicen-
do aut scribendo, iuxta Dialectices modum
prescriptum. Concipit enim Dialectica argu-
mentum quam potest simplicissimè & ierumè
tantum, In dicendo autem utendum est co-
pia & elegantia. Sic Cicero in oratione pro Mi-
lone, longa hac argumentatione utitur:

Vim vi depellere licet.

Milo occidens Clodium, vim repulit vi,
Igitur Milo iure Clodium occidit.

Hanc argumentationem non nudè ponit Ci-
cero, sed diffundit eam per totam orationem,
in magna copia & elegantia, nihil non rerum
cognatarum, cum ad Maiorem, tum ad Mino-
rem, tum etiam ad conclusionem trahens, qui-
bus exornat argumentationem alioqui nudà
& simplicem, verum ut coherenciam oratio-
nis plenè perspiciamus, & prolixitate verbo-
rum non decipiamur. Igitur tota oratio ad præ-
dictam argumentationem est referenda.

Sic probè intellecturus sextum, septimum
& octauum caput ad Romanos, hæc argumen-
tatio erit tibi consideranda:

Iustifi-

DIALECTICA

D A Iustificati debent habere bona opera,

R I Vos estis iustificati,

ergo debetis habere bona opera

Hanc argumentationem non simpliciter proferit Paulus, sed admiscet alias atque alias quæstiones, quas obiter soluit. Item alia atque alia argumenta, collationes, antitheses, &c. Ceterum modum argumentationis perspicua atque ob servata, non seducimur verbis exornationum & digressionum.

Ad eundem modum ut intelligas quartum caput ad Romanos, advenit fere bonam epistolæ partem, ad has argumentationes diligenter respicies:

Quicquid iram operatur, non iustificat.

Lex iram operatur.

Ergo lex non iustificat.

ALTERA.

Quicquid facit dubitantes conscientias, non iustificat.

Lex facit dubitantes conscientias,

Ergo lex non iustificat.

Hæ argumentationes eruta ex proluxa epistola totum negotium reddunt planius & apertius.

Et Ciceronis orationem pro Archia, nemo sanè capiat, nisi sequentis syllogismi adiuva mine:

Nemo dedivus luxui est studiosus bonarum artium.

Celius est studiosus bonarum artium,

Ergo

Ergo Cælius non est luxui deditus.

Contingit autem utilis hic de eruendis argumentationibus vsus, non solum in magnis & prolixis scriptis, sed etiam in illis non adeo longis. Sic Christi responfionem Matth. 12. nemo facile intelliget, qua respondet Phariseis damnantibus eum, tanquam illū, qui dæmonia in nomine Beelzebub eijceret, cum propter miram breuitatem, tum propter alia argumenta admixta, nisi quis totam disputationem ad hunc syllogismum reuocaret:

Filij vestri eijciunt dæmonia præsidio spiritus sancti.

Ego sum ex filiis vestris,

Ergo & ego eijcio dæmonia præsidio spiritus sancti.

Et quanquam plura argumenta aspersa sunt, quibus probat Christus se in nomine Beelzebub non eijcere dæmonia, tamen hoc tanquam principali reguntur alia & confirmantur.

Ad hunc modum & locum Matth. cap. 6. facilius intelliges de thesauro, obseruata hac argumentatione:

Nemo sollicitè cogitando potest addere ad staturam suam vnum cubitum.

Ergo cura pro victu vana est.

De speciebus argumentationis.

Species argumentationis sunt quatuor, Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum.

D

DIALECTICA

D A Iustificati debent habere bona opera,

R I Vos estis iustificati,
igitur debetis habere bona opera.

Hanc argumentationem non simpliciter profert Paulus, sed admiscet alias atque alias quæstiones, quas obiter soluit. Item alia atque alia argumenta, collationes, antitheses, &c. Cæterum nuda argumentatiõe perspecta atq; obseruata, non seducimur turba exornationum & digressionum.

Ad eundem modum vt intelligas quartum caput ad Romanos, adeoq; ferè bonam epistolæ partem, ad has argumentationes diligenter respicies:

Quicquid iram operatur, non iustificat.

Lex iram operatur.

Ergo lex non iustificat.

ALTERA.

Quicquid facit dubitantes conscientias, non iustificat,

Lex facit dubitantes conscientias,

Ergo lex non iustificat.

Hæ argumentationes erutæ ex prolixa epistola totum negotium reddunt planius & apertius.

Et Ciceronis orationem pro Archia, nemo sanè capiat, nisi sequentis syllogismi adiuvamine:

Nemo deditus luxui est studiosus bonarum artium.

Cælius est studiosus bonarum artium,

Ergo

Ergo Cælius non est luxui deditus.

Contingit autem utilis hic de eruendis argumentationibus vsus, non solùm in magnis & prolixis scriptis, sed etiam in illis non adeò longis. Sic Christi responsionem Matth. 12. nemo facilè intelliget, qua respondet Pharisæis damnantibus eum, tanquam illū, qui dæmonia in nomine Beelzebub eijceret, cūm propter miram breuitatem, tum propter alia argumenta admixta, nisi quis totam disputationem ad hunc syllogismum reuocaret:

Filij vestri eijciunt dæmonia præsidio spiritus sancti.

Ego sum ex filiis vestris,

Ergo & ego eijcio dæmonia præsidio spiritus sancti.

Et quanquam plura argumenta aspersa sunt, quibus probat Christus se in nomine Beelzebub non eijcere dæmonia, tamen hoc tanquam principali reguntur alia & confirmantur.

Ad hunc modum & locum Matth. cap. 6. facilius intelliges de thesauro, obseruata hac argumentatione:

Nemo sollicitè cogitando potest addere ad staturam suam vnum cubitum.

Ergo cura pro victu vana est.

De speciebus argumentationis.

Species argumentationis sunt quatuor, Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum.

D

DIALECTICA

De Syllogismo.

Syllogismus est, ex quo necessaria conclusio, idq̃ ex duabus propositionibus colligitur, vt,

Omnis veritas parit odium.

Prædicatio Euangelij est veritas,

Ergo prædicatio Euangelij parit odium.

Conclusio est ipsum thema: vt, questio hodie est seu ipsum thema, An sola fides iustificet? Hoc sic probamus, ex duabus propositionibus præmissis,

Quicquid tranquillat cōsciētias, iustificat.

Fides sola tranquillat conscientias,

Ergo sola fides iustificat.

Hic vides ipsum thema fortiri conclusionis locum.

De partibus syllogismi.

Partes syllogismorū sunt tres termini. Maior est, qui tantum in priore propositione ponitur, vt, Omnis q̃ credit in Christū, pius est.

Minor, qui tantum ponitur in posteriore propositione, vt, Petrus credit in Christum.

Medius est, qui vsurpatur in vtraq̃ propositione, vt, Ergo Petrus pius est.

Appendix.

Ex tribus terminis fiunt duæ propositiones, ex quibus nascitur conclusio, vt in præcedenti syllogismo: Qui credit in Christum, est medius terminus: hic coniungit terminos, Pi-
us & Petrus.

ITEM.

ITEM.

Virtus hîc in mundo beat homines:

Iustitia est virtus hîc in mundo existens,

Ergo iustitia beat homines:

Virtus est medius terminus, qui positus
bis ante conclusionem, coniungit reliquos du-
os terminos, iustitiam & beare homines:

Valde prodest pueros assuefacere, vt ad præ-
dictum modum terminos inquirent. Nam ex
terminorû pluralitate sæpe accidit, quòd fal-
sus syllogismus pro vero venditur.

Regulæ contra uanos & inutiles

syllogismos.

1. Ex solis negatiuis nihil sequitur, ut,

Nulla virtus est inhonesta.

Nulla iniustitia est virtus,

Ergo nulla iniustitia est inhonesta.

2. Ex solis particularibus non potest effici
syllogismus: vt,

Quidam homines sunt casti.

Petrus est homo,

Ergo Petrus est castus.

Appendix.

Casu nonnunquam ex particularibus &
negatiuis solis sequitur conclusio, sed hoc nō
est perpetuum, vt,

Nullū animal, excepto hoīe, ratione prædi-

Nullus lapis est animal, (tum est:

Ergo nullus lapis ratione præditus est.

ITEM.

Quædam virtus est beneficentia.

DIALECTICA

Iustitia est virtus,

Ergo iustitia est beneficentia.

3 In syllogismo non debent esse plures termini, quàm tres : vt hæc ratiocinatio non coheret,

Fortes non vincuntur nisi à fortioribus.

Hannibal & Hasdrubal fuerunt fratres,

Ergo Hannibal & Hasdrubal non sunt nisi à fortioribus victi.

Quatuor sunt hîc termini, Fortes, à fortioribus, Hannibal & Hasdrubal, & fuerunt fratres.

ITEM.

Omnis magistratus debet vim iniustam vi pellere.

Petrus est Apostolus,

Ergo Petrus debuit vim à Christo pellere.

Quatuor sunt termini, magistratus, vi de pellere vim, Petrus & Apostolus.

ITEM ex amphibolis.

Sacerdotes veteris testamenti sacrificarunt
externas victimas pro peccatis,

Homines Christiani sunt sacerdotes,

Ergo homines Christiani sacrificabunt
externas victimas pro peccatis.

Hîc ex amphibologia quatuor sunt termini. Nam in maiore sacerdotes ad Mosis regnū spectant, quod nunc cessauit. In minore sacerdotes noui testamenti intelliguntur, & sunt spirituales, offerentes spirituales hostias.

Item

*Item ex confusione substantiæ &
accidentium.*

Omnia emisti, quæ erant vendibilia,

Album emisti,

Ergo album erat vendibile.

Sub voce Omnia, quæ nihil excludit, tanquam sub vocabulo substantiæ, omne id intelligitur, quod emitur: album accidentis est.

ITEM.

Quicquid emisti, comedisti,

Crudum emisti,

Ergo crudum comedisti.

ITEM.

Quod non perdidisti, habes,

Cornua non perdidisti.

Ergo cornua habes.

Et hîc Quod, substantiæ nomen est. Quod enim significat hîc, quam rem, non qualem.

Cornua verò, rem qualem.

De figuris syllogismorum.

Figure syllogismorum tres sunt. { Prima,
Secunda,
Tertia.

De prima Figura.

Prima figura est simplicissima accommodatio causæ ad conclusionem, & est naturalis. Est autem in prima figura medium, in maiori subiectum, in minori prædicatum.

DIALECTICA

De Modis.

Modi dicuntur, quòd vocabula per se nihil significant, sed quòd ad eorum nomenclaturam syllogismi disponuntur.

Modi primi Figure quatuor sunt.

{ Barbara,
Celarent,
Darii,
Ferio.

De usu modorum.

Ex modorum vocalibus æstimantur propositiones, vt,

- A Nota est vniuersalis affirmatiua.
- E Nota est vniuersalis negatiua.
- I Nota est particularis affirmatiua.
- O Nota est particularis negatiua.

De diuisione modorum.

Vniuersalis	{ est modus quãdo conclusio est	Vniuersalis,
Particularis		Particularis,
Affirmatiuus		Affirmatiua
Negatiuus		Negatiua.

REGVLÆ.

- 1 Conclusio semper fit particularis, si altera propositionum fit particularis.
- 2 Conclusio negatiua fit, altera propositionum negatiua existente.

De dispositione syllogismorum primæ figure.

Ad dispositionem syllogismorum primæ figuræ, satis est puero scire, ex magis communiori-

nioribus, & minus communioribus vocibus syllogismum componi. Illæ Maiorem occupant, hæ Minorem. Voco autem magis communiora vocabula, quæ in tractatione quinque vocum genera minus communiora, quæ ibidem species appellauimus, vt,

Magis communia.	(Animal	Minus communia.	(Homo, vacca, canis.
	Arbor		Pyrus, pomus, vlmus.
	Elementa		Ignis, aër, aqua, terra.
	Ars		Grammatica, Rhetorica.
	Metallum		Aurum, argentum, ferrum.
	Affectus		Ira, lætitia, dolor.
	Frumentū		Hordeum, triticum, auena.
	Malus		Phariseus, sceleratus, impius, Anabaptista.
	(Homo		(Petrus, Paulus.

His obseruatis, non est difficile syllogismum primæ figuræ componere, modò & præcedentia præcepta fideliter teneas. Exempli gratia : Arbor magis commune vocabulum est, vel genus: pyrus minus commune est, vel species: hinc talis potest confici syllogismus,

B A R Omnis arbor in se vitam habet.

B A Omnis pyrus est arbor,

R A Ergo omnis pyrus in se vitam habet.

Item ad affectus magis commune est vocabulū, vel genus. Dolor minus commune est, vel species,

Ex his talis fit syllogismus in Celarent,

CE Nullus adfectus prodit sine impetu;
LA Omnes dolores sunt adfectus,
RENT Ergo nulli dolores prodeunt sine im-
 petu.

Item, homo communius est vocabulum,
 quàm Petrus, hinc talis syllogismus nascitur
 in Darij.

DA Omnis homo corde dolens de pecca-
 tis, gratiam consequitur.

RI Petrus est homo,

I Ergo Petrus dolens corde de pecca-
 tis, gratiam consequitur.

Item, Malus communius est vocabulum,
 cōtinens sub se varias hominum species, Pha-
 risæos, sceleratos, impios, Turcas, Christianos
 in speciem, Anabaptistas, &c. hinc talis syllo-
 gismus potest fieri in Ferio.

FE Nemo malus fert lucem.

RI Anabaptistæ sunt mali,

O Ergo Anabaptistæ non ferunt lucem.

Appendix.

Patet nunc ex præcedentibus exemplis,
 simplicissimam & rectissimam rationem esse
 disponēdi syllogismos in prima figura, si ma-
 gis communibus in Maiore vocabulis, subie-
 ceris in Minore minus communia. Possunt
 autem appellari magis communia vocabula
 omnia illa, quæ aliquot voces sub se continēt:
 ut, virtus continet sub se iustitiam, prudenti-
 am. Vocabulum Iusti coram Deo, iustos & co-
 ram hominibus. Vox Impij, Phariseos, hypo-
 critas,

eritas, inimicos verbi. Sic & Maius varias hominum species sub se habet. Res diuina, continet sub se verbū Dei, præcepta Dei, leges, magistratus, &c. Ex quibuscunq; igitur volueris magis & minus communibus vocabulis, poteris sine omni labore syllogismum componere, vt,

BAR Omnes res diuinæ sunt colendæ,

BA Omnia præcepta Dei sunt res diuinæ.

RA Ergo omnia præcepta Dei sunt colenda.

ITEM.

Nulla res diuina est repudianda.

Verbum Dei est res diuina,

Ergo Verbum Dei non est repudiandum.

ITEM.

Omnis res diuina est amplectenda.

Omnes leges magistratuum sunt res diuinæ,

Ergo omnes leges magistratuum sunt amplectendæ.

Appendix.

Facit ad dispositionem syllogismorū primæ figuræ, scire Maiorem plerunq; esse insignem, ac communem quandam sententiam, vt,

Nulla gloria paratur sine inuidia.

Restitutio bonorum studiorū est gloria,

Ergo restitutio bonorum studiorum non caret inuidia.

ITEM.

Obsequium parit amicos.

DIALECTICA

Adulari est præstare obsequium,
Ergo adulari parit amicos.

ITEM.

A Omnis veritas odium parit.
Prædicatio Euangelij est veritas,
Ergo prædicatio Euangelij parit odium.

De secunda figura.

Secunda figura paulò remotius, medium à conelusione colligit: In qua medium est prædicatum in Maiore ac Minore. Est autem vsus syllogismorum huius figuræ apud autores in coniecturalibus argumentis, & in deliberationibus, vt,

Nullus verè amplectitur Verbum, qui nõ communicat.

Falsi Euangelici non communicant,
Ergo falsi Euangelici non uerè amplectuntur verbum.

ITEM in deliberationibus.

Thema sit: Num liceat Christiano contendere coram iudicibus.

Nihil impiũ est, nisi qđ verbo aduersatur.
Cõtedere in iudicio nõ aduersatur Verbo,
Ergo contendere in iudicio non est impiũ.

De modis secunde figuræ.

Modi secunde figuræ, $\left\{ \begin{array}{l} \text{Cæsare,} \\ \text{Camestres,} \\ \text{Festino,} \\ \text{Baroco.} \end{array} \right.$

REGVLA.

Conclusio in hac figura semp est negatiua.

De

*De dispositione syllogismorum
secundæ figuræ.*

Difficilius est in hac figura certam aliquā dispositionem præscribere. Tamen dupliciter videntur huius figuræ syllogismi componi posse. Ex effectibus seu officijs rerum & personarum. Deinde ex coniunctionum causalium præsidio, quæ causas effectuum perhibent. Exempli gratia in Camestres:

CA Omnes liberales artes reddunt civiles homines,
MES Nulla manuaria artificia reddunt civiles homines,
TRES Ergo nulla manuaria artificia sunt artes liberales.

Exemplum de coniunctione causali.

Nulli contemptores verbi saluabuntur,
Omnes pij saluabuntur,
Ergo nulli pij sunt contemptores verbi.

Hic syllogismus ex coniunctione causali colligitur: Pij saluabuntur. Effectus hic est: Quia non contemnunt verbum: Hæc causa est effectus ex coniunctione causali.

Appendix de dispositione.

Forma itaque componendi syllogismos huius figuræ sic se habet: In subiecto Maioris vox ponitur, cuius effectum seu officium ponet in prædicato Maioris. Et hic effectus est contrarius effectui in Minoris prædicato,

In

DIALECTICA

In subiecto minoris locabis vocem contrariam voci positæ in subiecto Maioris. In prædicato Minoris pones effectum seu officium subiecti Maioris. Et hic effectus erit contrarius effectui in Minoris prædicato. Deinde addes conclusionem, quæ indicabit contraria subiecta in vtraque propositione, & habebis secundæ figuræ syllogismum. Est autem hæc dispositio generalis, seruiens communioribus syllogismis, qui ab esse aliquid ad non esse colligunt.

Exemplum in Cæsare.

CÆ Nulli impij possidebunt regnum Dei.
SA Omnes pij possidebunt regnum Dei,
RE Ergo nulli pij sunt impij.

Subiectum Maioris est vox impij. Effectus qui sequitur impios, est in prædicato Maioris, nimirum, non possidere regnum Dei. Et hic effectus contrarius est effectui in prædicato Minoris. In Minoris subiecto est pij vox contraria voci in subiecto Maioris. In prædicato Minoris est effectus, qui manebit pios, videlicet possessio regni Dei. Et hic effectus est contrarius effectui in prædicato Maioris. Inde sequitur necessaria conclusio, quæ continet voces subiecti in vtraque propositione contrarias.

CA Omnes mali oderunt iustitiam.
MES Nulli boni oderunt iustitiam,
TRES Ergo nulli boni sunt mali.

Eandem dispositionem & hinc vides. Effectus malorum est odisse iustitiam, contrarius effectui

effectui Maioris Bonorum, non odisse iustitiam, contrarius effectui Minoris. Voces vtriusq; subiecti contrariæ sunt, vt boni & mali. Conclusio repetit contrarias voces vtriusque subiecti.

Fe Nemo cādidus suiipsius encomia effert.
 sti Eurialus suiipsius encomia effert,
 no Ergo Eurialus non est candidus.

Et hīc effectus vtriusq; prædicati sunt contrarij, sicut & voces vtriusq; subiecti. Et quamquam Eurialus non potest opponi candido, quantum ad voces attinet, tamen intellectu opponitur Eurialus candido. Peccat enim cōtra candiditatem, aut est persona nō candida. Conclusio repetit contrarias voces. Personam non candidam, & candidum.

Ba Io. 8. Omnes qui liberi sunt, filius liberat
 ro Phariseos non liberat filius,
 co Ergo Pharisei non sunt liberi.

Neq; alia est hīc dispositio, quā in præcedentibus syllogismis. Subiecta Maioris & Minoris contrarias voces habent, liberos, & personas Phariseorum non liberas. Prædicata vtriusq; propositionis contraria sunt, idq; eorum, qui ex effectuum diuersitate liberantur & non liberantur. In conclusione redeunt vtriusq; propositionis contraria subiecta.

*De materia syllogismorum secundæ
 figuræ.*

Vt pueri materiam in promptu habeant
 ad

DIALECTICA

Modesti non sunt luxuriosi, quia non viuunt immodestè.

Profunda & magna scripturæ mysteria infantibus in verbo non sunt prædicanda, quia carnales sunt, 1. ad Corinth. 3.

Nihil seruat præter verbum, quia est potentia Dei.

Nulla opera iustificare possunt, quia non tranquillat conscientias coram Deo.

Ex hac farragine sume effectum cum causa annexa, & conficies syllogismum. Exempli gratia:

Iudæi non sunt ex Deo. Hic effectus est. Quia non audiunt Verbum Dei. Hæc causa est.

Ca Omnes qui sunt ex Deo, Verbum Dei audiunt.

mes Nulli Iudæi Verbum Dei audiunt,

tres Ergo nulli Iudæi sunt ex Deo.

ITEM in Cæsare.

Cæ Nulli operarij iustificabuntur.

sa Omnes credentes iustificabuntur,

re Ergo nulli credentes sunt operarij.

Appendix.

Syllogismi huius figuræ ex vna figura in aliam transponi possunt, mutatis tantum propositionibus, vt,

Omnes credentes iustificabuntur.

Nulli operarij iustificabuntur,

Ergo nulli operarij sunt credentes.

Hic vides syllogismum in Camestres, qui paulò antè erat in Cæsare.

Versus

Versus comprehendentes primæ & secundæ figuræ modos.

Barbara, Cælarent, primæ, Darij, Ferioq̃,
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, secundæ.

De tertia figura.

Tertia figura, in qua medium est subiectū in vtraq̃ propositione. Huius figuræ syllogismi rari extant apud autores, nisi quòd fortè nonnunquam incidunt per occasionem magis, quàm ex artis præscripto. Est enim ratio hæc colligendi à communi vsu, & loquendi consuetudine aliena. Id quod patet in Bocardo & Disamis huius figuræ modis, in quibus Maior particularis est, contra naturam omnium Syllogismorum. Sunt autem in hac figura omnes conclusiones particulares.

Modi tertiæ figuræ sunt sex, Darapti, Felapton, Disamis, Datifi, Bocardo, Ferison.

De syllogismo Expositorio.

Syllogismus expositivus est, in quo medium est singulare in vtraque propositione. Est verò huius syllogismi vsus in argumentis ductis ab exemplis, cū probamus, aut illustramus aliquid per exempla. Utuntur autem cōmodè his syllogismis expositivijs, qui publicè aut legunt, aut docent. Nam vt illis fides adhibeatur, & res de quibus agunt, apertiores fiant, viua exemplorum demonstratio requiritur. Et Christus expositorio non rarò

DIALECTICA

In subiecto minoris locabis vocem contrariam voci positæ in subiecto Maioris. In prædicato Minoris pones effectum seu officium subiecti Maioris. Et hic effectus erit contrarius effectui in Minoris prædicato. Deinde addes conclusionem, quæ indicabit contraria subiecta in vtraque propositione, & habebis secundæ figuræ syllogismum. Est autem hæc dispositio generalis, seruiens communioribus syllogismis, qui ab esse aliquid ad non esse colligunt.

Exemplum in Cesare.

CÆ Nulli impij possidebunt regnum Dei.
SA Omnes pij possidebunt regnum Dei,
RE Ergo nulli pij sunt impij.

Subiectum Maioris est vox impij. Effectus qui sequitur impios, est in prædicato Maioris, nimirum, non possidere regnum Dei. Et hic effectus contrarius est effectui in prædicato Minoris. In Minoris subiecto est pij vox contraria voci in subiecto Maioris. In prædicato Minoris est effectus, qui manebit pios, videlicet possessio regni Dei. Et hic effectus est contrarius effectui in prædicato Maioris. Inde sequitur necessaria conclusio, quæ continet voces subiecti in vtraque propositione contrarias.

CA Omnes mali oderunt iustitiam.
MES Nulli boni oderunt iustitiam,
TRES Ergo nulli boni sunt mali.

Eandem dispositionem & hic vides. Effectus malorum est odisse iustitiam, contrarius effectui

effectui Maioris Bonorum, non odisse iustitiam, contrarius effectui Minoris. Voces vtriusq; subiecti contrariæ sunt, vt boni & mali. Conclusio repetit contrarias voces vtriusque subiecti.

Fe Nemo cādidus suiipsius encomia effert.

sti Eurialus suiipsius encomia effert,

no Ergo Eurialus non est candidus.

Et hīc effectus vtriusq; prædicati sunt contrarij, sicut & voces vtriusq; subiecti. Et quamquam Eurialus non potest opponi candido, quantum ad voces attinet, tamen intellectu opponitur Eurialus candido. Peccat enim cōtra candiditatem, aut est persona nō candida. Conclusio repetit contrarias voces. Personam non candidam, & candidum.

Ba Io. 8. Omnes qui liberi sunt, filius liberat

ro Phariseos non liberat filius,

co Ergo Pharisei non sunt liberi.

Neq; alia est hīc dispositio, quā in præcedentibus syllogismis. Subiecta Maioris & Minoris contrarias voces habent, liberos, & personas Phariseorum non liberas. Prædicata vtriusq; propositionis contraria sunt, idq; eorum, qui ex effectuum diuersitate liberantur & non liberantur. In conclusione redeunt vtriusq; propositionis contraria subiecta.

*De materia syllogismorum secundæ
figuræ.*

Vt pueri materiam in promptu habeant
ad

DIALECTICA

ad componendos huius figuræ syllogismos,
necessariam coaceruabunt sibi farraginem cō-
trariarum vocum. Item addent illarū vocum
effectus & officia.

*Farrago contrariarum uocum, unā cum
additis effectibus, seu officijs.*

Virtutis	Inclinare ad rectè agendum.
Vitij	A bono auertere & recto.
Iustitiæ	Vnicuiq; dare quod suum est.
Iniustitiæ	Nō dare vnicuiq; quod suū est.
Legis	Turbare conscientias.
Euangelij	Consolari conscientias.
Fidei	Iustificare.
Operum	Non iustificare.
Prudentiæ	Verū inquirere & cognoscere.
Imprudē	Verū non inq̄rere & cognosce-
Iusti. (tiæ	Neminem lædere. (re.
Iniusti	Inferre iniuriam.
Fortis	Vincere suos affectus in rebus omnibus.
Effœmina- ti	Indulgere affectibus pro libidi- ne in omnibus.
Modestiæ	In dictis & factis seruare ordi- nem.
Immode- stiæ	In dictis & factis non seruare ordinem.
Christiani	Colere magistratum.
Impij	Non colere, quāquam deberet. Hic enim effectus sequitur im- pium, Ad Rom. 1.
Boni	Amare literas.
Mali	Odisse literas.

Ex hac farragine fume duas voces contra-
rias, & dispone illas iuxta prædicta præcepta,
sic habebis huius figuræ syllogismum, vt,

Ca Omnis virtus inclinat ad rectè agendū.
mes Nullū vitium inclinat ad rectè agendū,
tres Nullum ergo vitium est virtus.

ITEM in Cæsare.

Cæ Nulla iniustitia dat vnicuiq; qd suū est.
sa Omnis iustitia dat vnicuiq; qd suū est,
re Ergo nulla iustitia est iniustitia.

Appendix.

Qui nunc syllogismi non possunt iuxta
prædictam dispositionem cōfici, illi præsidio
coniunctionum causalium absolui possunt.

Nam per has causæ & effectus connectuntur.
Et prodest hīc farraginem habere causarum
& effectuum adminiculo coniunctionis cau-
salis connexorum:

Iudæi non sunt ex Deo, quia non audiunt ver-
bum Dei.

Pharisæi non possunt esse liberi, quia Filius e-
os non liberat.

Seditiosi lædunt magistratum, quia non sunt
Christiani.

Mali oderunt bona, quia non sunt boni,

Impij non saluabuntur, quia cōtemnunt Ver-
bum.

Operarij non iustificabuntur, quia carent fide
in Christum.

Imprudentes non inquirunt uerum, quia ca-
rent prudentia.

Modesti

DIALECTICA

Modesti non sunt luxuriosi, quia non viuunt immodestè.

Profunda & magna scripturæ mysteria infantibus in verbo non sunt prædicanda, quia carnales sunt, 1. ad Corinth. 3.

Nihil seruat præter verbum, quia est potentia Dei.

Nulla opera iustificare possunt, quia non tranquillat conscientias coram Deo.

Ex hac farragine sume effectum cum causa annexa, & conficies syllogismum. Exempli gratia:

Iudæi non sunt ex Deo. Hic effectus est. Quia non audiunt Verbum Dei. Hæc causa est.

Ca Omnes qui sunt ex Deo, Verbum Dei audiunt.

mes Nulli Iudæi Verbum Dei audiunt,

tres Ergo nulli Iudæi sunt ex Deo.

ITEM in Cæsare.

Cæ Nulli operarij iustificabuntur.

sa Omnes credentes iustificabuntur,

re Ergo nulli credentes sunt operarij.

Appendix.

Syllogismi huius figuræ ex vna figura in aliam transponi possunt, mutatis tantum propositionibus, vt,

Omnes credentes iustificabuntur.

Nulli operarij iustificabuntur,

Ergo nulli operarij sunt credentes.

Hic vides syllogismum in Camestres, qui paulò antè erat in Cæsare.

Versus

Versus comprehendentes primæ & secundæ figuræ modos.

Barbara, Cælarent, primæ, Darij, Ferioq̃,
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, secundæ.

De tertia figura.

Tertia figura, in qua medium est subiectū in vtraq; propositione. Huius figuræ syllogismi rari extant apud autores, nisi quod fortè nonnunquam incidunt per occasionem magis, quàm ex artis præscripto. Est enim ratio hæc colligendi à communi vsu, & loquendi consuetudine aliena. Id quod patet in Bocardo & Disamis huius figuræ modis, in quibus Maior particularis est, contra naturam omnium Syllogismorum. Sunt autem in hac figura omnes conclusiones particulares.

Modi tertiæ figuræ sunt sex, Darapti, Felapton, Disamis, Datifi, Bocardo, Ferison.

De syllogismo Expositorio.

Syllogismus expositivus est, in quo medium est singulare in vtraque propositione. Est verò huius syllogismi vsus in argumentis ductis ab exemplis, cum probamus, aut illustramus aliquid per exempla. Utuntur autem cōmodè his syllogismis expositivijs, qui publicè aut legunt, aut docent. Nam ut illis fides adhibeatur, & res de quibus agunt, apertiores fiant, viua exemplorum demonstratio requiritur. Et Christus expositorio non rarè

DIALECTICA

usus est, item Paulus, & reliqui Apostolici scriptores. Hic quisque liberè colligere potest, quæ vult, modò medium in vtraque propositione maneat subiectum singulare. Sic probaturus homines fide iustificari, in hunc modum ab exemplo argumentaberis:

Abraham est iustificatus fide,
Abraham fuit homo,
Ergo homines iustificantur fide.

Item exemplo docturus bona opera non iustificare pios, hæc potest esse iusta ratiocinatio.

Paulus nihil sibi conscius, tamen non est iustificatus.

Paulus fuit pius,
Ergo nulli pijs etiam nihil sibi conscijs erunt iustificati.

Item exemplo ostensurus non esse peccatum Christiano habere propria, hic sequens probabit expositivus.

Dauid propria habendo non peccavit,
Dauid fuit Christianus,
Ergo Christiani non peccant habendo propria.

Item declaraturus exemplo, plangere mortuos non esse peccatum pijs, ex sequenti syllogismo patebit:

Ioseph planxit mortuum parentem, & non peccavit,

Ioseph fuit pius,

Ergo pijs integrum est mortuos suos sine peccato plangere.

Item

Item illustraturus vinum inebriare homi-
nes, sic collige,

Iste est vino inebriatus,

Iste fuit homo,

Ergo homines inebriantur vino.

De dispositione expositorij.

Facit ad dispositionem expositorij, obser-
uare in prædicato Minoris semper poni perso-
nā aut rem, ad quam accommodatur exemplū.

Regulus seruauit hostibus fidem,

Regulus fuit Romanus,

Ergo omnes Romani hostibus seruabunt
fidem.

Hic vides prædicatum Minoris personam
esse, ad quam accommodatur exemplum.

ITEM.

Hæc cereuisia facillè inebriat.

Hæc cereuisia cocta est ex lupulo & hor-
deo,

Ergo quicquid coquitur ex hordeo & lu-
pulo facillè inebriat.

Hic prædicatum Minoris vides rem esse,
ad quam accommodatur exemplum.

*De materia ad hunc syllogismum
necessaria.*

Abraæ. Licet Christianis belligerari, pro
seruando proximo, Gen. 14.

Exemplo
Abraæ. Licet mentiri Christianis in ne-
cessitate, p salute proximi. Gen.
12. Vbi Abraam in Ægypto Sa-
ram vocat suam sororem.

DIALECTICA

- Vxoris** Securitas pijs periculosa est. **Vx-**
Loth. or enim Loth respiciens contra
mandatum angelorum, versa
est in statuum salis, Gen. 19.
- Iacob.** Fideliter & simpliciter agendū
est pijs, cum illis, qui eos decipe
re moliuntur, Gen. 30. vbi legi-
tur Iacob nullo vsus dolo con-
tra subdolum Laban.
- Herodis.** Hypocritæ tandem in apertum
furorem prorumpunt contra
Christum : nam Herodes pri-
mū coram Magis se pium si-
mulat, postea persequitur Chri-
stum.
- Laban.** Hypocritæ non carent timore. I-
gitur inquit Laban ad Iacob:
Ineamus fœdus.
- Iacob.** Nihil vi rapere debent Christia-
ni, sub prætextu pietatis. Iacob
enim Gen. 33. à Sichimitis emit
partem agri, in qua fixit sua ten-
toria.
- Dinæ.** Ocium causa est scortationis. Di-
na enim sectata ocium, incidit
in scortationem, Gen. 34.
- Ioseph.** Crux patienter ferenda est.
- Herodis.** Principes malè sibi conscij, sem-
per timent, ne fugentur aduen-
tu Euangelij. Herodes enim tur-
batus est, cū audisset Christū
natum. Christi

Exemplo

Exemplo

Christi. Cedendum est Christianis impietati ad tempus : Sic Christus Bethleem reliquit, & abiit in Ægyptum.

Ioannis. Conuenit prædicatoribus pœnitentiam & remissionem peccatorum simul prædicare, sicut Ioannes facit, qui terret & solatur simul.

**Gerge-
senorū.** Sæpe quæstus aut victus gratia damnant homines Verbum, quod alioqui damnare in conscientijs non possunt. Gergeseni enim iubent Christum à suis finibus secedere, propter amissos porcos tantum.

Exemplo

Reguli. Hostibus seruanda est fides ab omnibus cordatis & honestis viris. Siquidē hic regulus propter seruandam fidem maluit ad hostes redire, & supplicium ferre, quàm nō seruādo fidem, inhonestè viuere.

Decij. Omnibus hominibus conuenit pro salute patriæ oppetere mortem.

Fabij. Cunctari in bello prodest du-
cibus.

**Alici-
biadis** Recompensat vulgus magnis vi-
ris beneficia ingratitude.

DIALECTICA

De Enthymemate.

Enthymema est cogitatio cū adiecta sententia, vel ratio, *Ein kurtz bedend̄en / mit einem schōnen sentenz / oder gewisser ursach.* Principes ac heroēs viri præ reliquis vulgaribus hominibus crebrius vtuntur enthymematis. In his semper deest altera ppositio vel Maior, vel Minor, idēq; aut propter breuitatē, aut propter notitiam prætermisā. Vſus enthymematum est in coniecturalibus argumentis, in quibus ex industria omittitur altera ppositionum, quę infirmior videtur. Pertinent ad enthymemata & epiphonemata, vt,

Magnæ molis erat Romanā condere gentē,

Quare? Quia magna magnis parantur. Terentius plenus est enthymematum. Quia in causis ciuilibus tractandis plerunque coniecturis vtimur: & Euangelia ac Paulinæ Epistolæ inspersa habent multa Enthymemata.

Partes Enthymematis duę sunt,

Antecedens est prior ppositio, vel ex Maiore vel Minore, vt Pamphilus amat. Consequens est ipsa conclusio: Ergo Pamphilus abhorret à matrimonio,

De dispositione Enthymematum.

Dispositio Enthymematis facilis est, obseruata tātummodò causa alicuius rei aut facti,

Si, vt quia Pamphilus amat, igitur abhorret à matrimonio. Integer erit syllogismus in hūc modum,

Omnis qui amat, abhorret à matrimonio
Pamphilus amat,
Ergo Pāphilus abhorret à matrimonio.

*Exemplum Enthymematum, in quibus
deest Maior.*

Ebrietas mala est.

Igitur est vitanda.

Maior deest: Omne malum est vitandum.

ITEM

Iustitia fidei est res bona,

Ergo apprehendenda est.

Maior deest. Omnis res bona est apprehen-
denda.

ITEM.

Euangelium est veritas,

Igitur odium parit.

Maior deest: Omnis veritas parit odium.

Exempla in quibus deest Minor.

Vim vi pellere licet,

Igitur Clodius iure cæsus est à Milone.

Minor deest: Milo vim Clodij repulit.

ITEM.

Virtus non debet carere præmijs,

Igitur nec iustitia.

Minor deest: Iustitia est virtus.

DIALECTICA

ITEM.

Omnia bona postponenda sunt causa Euangelij.

Igitur mobilia postponi debent.
Minor deest: Mobilia sunt bona.

Appendix.

Quia enthymemata nō ita statim omnia videntur probata esse : ideo pueri diligenter obseruabunt : Primum, vt perspiciant, vtra propositio desit. Deinde vt enthymemata ad integros syllogismos reducant, ita fiet, ne pueri breuitate decipiantur. Sic in proximo enthymemate Minor deest, quam si adieceris, erit perfectus syllogismus, & erunt aptiora omnia, vt,

Omnia bona postponenda sunt causa Euangelij.

Mobilia sunt bona,

Ergo mobilia causa Euangelij postponenda sunt.

De materia Enthymematum seruiente dispositioni.

Prodest & hīc obseruare & tanquam in promptu habere multas causas seu rationes, ex quibus plerunq; conficiuntur enthymemata. Illarum hīc cōgeriem aliquam adijcere libuit.

Iudæi non sunt ex Deo, quia non audiunt verbum Dei.

Petrus

Petrus est suspendendus, quia furatus est.

Lex non iustificat, quia iram efficit.

Fides iustificat, quia tranquillat conscientias.

Iustitia est amplectenda, quia facit bonos & iustos.

Opera bona facienda sunt, quia ad nouam vitam iustificamur.

Bellum fugiendum est, quia est res mala.

Solum seruat Verbum, quia est potentia Dei.

Ratio non intelligit spiritualia, quia cæca est in rebus Dei.

Deus non est autor peccati, quia iustus est.

Indiligentia nullæ artes parantur, quia vsus est artium magister.

Euangelium odium parit, quia damnat proprias iustitias coram Deo.

Papistica doctrina plausibilis est, quia cōmendat propriam coram Deo iustitiam.

Homo ex lege naturæ nō potest clarè cognoscere Deum, quia naturalis notitia fracta est in Adam.

Hæ causæ & rationes inuersæ tantum & transpositæ enthymemata efficiūt, vt,

Omnes qui non audiunt Verbum Dei, nō sunt ex Deo,

Igitur Iudæi non sunt ex Deo.

ITEM.

Lex iram efficit,

Ergo non iustificat.

ITEM.

Omnis res mala fugienda est,

E

5

DIALECTICA

Igitur bellum fugiendum.

Appendix.

Rhetores olim vocabant propriè enthy-
memata, argumenta à contrarijs ducta, vt,

Nulla salus bello,

Igitur pacem te poscimus omnes.

ITEM.

Paries est albus,

Igitur non est niger.

ITEM.

Virtus est laudanda,

Igitur vitium est vituperandum.

ITEM.

Iustitia facit bonos & iustos,

Igitur iniustitia efficit malos & iniustos.

De Inductione.

Inductio est inuersus syllogismus: quia
hic non ex vniuersalibus, vt in reliquis supe-
rioribus syllogismis colligimus, sed ex singu-
laribus vniuersalia. Inductionis vsus est apud
autores in citandis exemplis. Et quia vnum
exemplum, aut singulare infirmū est ad pro-
bandum aliquid: igitur inductionem inuenē-
re Dialectici, vt sic ex multis exemplis, atque
adeò ex multis singularibus fieret probatio
firmior.

REGVLA.

Perfecta est inductio, quæ nullum singu-
lare omittit. Imperfecta & vitiosa est, quæ ali-
quot singularia omittit.

Exemplum

Exemplum uitiosæ Inductionis.

Germanorum ecclesia subdita est Papæ,
 Item Gallorum ecclesia,
 Item Anglicorum, Item Italorum,
 Ergo omnes ecclesiæ mundi subditæ sunt
 Papæ.

Vitiosa est & inualida inductio, quia Ruthenica ecclesia non est subdita Papæ, neq; alia complures.

Exempla ueræ inductionis,

Cereuisia Sigenensis inebriat,
 Item Marpurgensis,
 Item Misnensis,
 Item Saxonica,
 Igitur omnis cereuisia inebriat,

ITEM.

Abraham iustificatus est fide,
 Item Sara, Iacob, Gedeon, Item Dauid atque
 adeo omnes sancti,
 Igitur omnes qui iustificantur, fide iustifican-
 tur.

ITEM.

Adam crucem tulit vir sanctus & pius. I-
 tem Abel, Abraham, Iacob, item Christus: Nec
 dissimilia exempla reperiuntur,
 Ergo omnes sancti & pii ferent crucem.

De dispositione inductionis.

Dispositio inductionis facilis est, modo
 scias ad conclusionem vniuersalem, singularia
 esse accommodanda. Conclusio ipsum thema est,
 quod

DIALECTICA

quod probatur singularibus, Vt probaturum ingratitudinem, sequi omnia magna beneficia, adde hæc singularia:

Milciadem pro magnis beneficijs secuta est ingratitudo, item Themistoclem, item Ciceronem, & omnes alios bonos viros multa beneficia conferentes in Respublicas, Igitur omnia magna beneficia sequitur ingratitudo.

De materia inductionis.

Quò pueri materiam componendi inductiones habeant, parabunt sibi syluam quandam singulorum, qualia sunt hæc:

Adam propter peccatū punitus est à Deo.

Item Cain, ædificatores turris Babylonica,

Sodomitæ & Gomorrhitæ, Onan & peccatores, atque adeò omnes. Ergo, &c.

Chanaan dedit pœnas inobedientiæ paternæ.

Item Absolon, Ammon, nec non & alij omnes:

Ergo & cæteri.

Dathan propter inobedientiã erga superiores miserè periit, Item Abiron, Chore, Semei. Nec constat vllum esse dissimile exemplum. Ergo, &c.

Regulus vir bonus, hostibus seruauit fidem, item Fabritius Cõsul Pyrrho regi, Alexander cuidam Indo, Carolus Cæsar Gallorum regi, idem & alij boni omnes semper fecerunt. Ergo, &c.

Cal-

Callicrates vir fortis & magnanimus, cōtempnit mortem, Item Chilo Lacon, Item Socrates, Aristippus, Diogenes, Iulius Cēsar, Epaminondas, & omnes alij viri fortes. Ergo, &c.

Fides rara est apud Germanos, item apud Italos, Gallos, Græcos, & nullibi nō. Ergo, &c.

Farraginem singulorum petes ex Valerio, Sabellio, & alijs, qui ad locos communes congersere exempla.

De Exemplo.

Exemplum est accommodatio similitudinis à persona ad personam, neque abhorret à forma Enthymematis. Efficacius est autem exemplum in persuadendo, quàm in probando. Huius vsus est apud autores in collatione personarum à simili.

REGVLA.

Similitudo vt est causa bonæ consequentiæ, ita dissimilitudo est causa consequentiæ malæ: vt hæc se inuicem non rectè sequuntur.

Dauid passus est se eligi regem contra impium Saulem.

Ergo & ego patiar me eligi contra impiū magistratum.

Dissimilitudo hīc est, nam Dauid mandatum habuit, Samueli diuinitus datum, ego autem non itidem, imò mihi prohibitum est.

ALTERA REGVLA.

Sæpe fit, quòd plura dissimilia in uno exemplo

DIALECTICA

emplo concurrant, ideò dissimilia acri iudicio perspicienda sunt.

Sacerdotes veteris Testamenti obtulerunt externa sacrificia, vt pecora.

Ergo & noui testamenti sacerdotes, quales sunt omnes credentes, externa sacrificia offerent.

Hic plura sunt dissimilia: Nam sacerdotes veteris Testamenti non conueniunt cum noui Testamenti sacerdotibus: Hi enim spirituales sunt, Illi politici & ciuilis regni sacerdotes. Item sacrificia dissimilia habent, scilicet externa & spiritualia.

Paradigmata ueri Exempli.

Abraham bellum gessit pro salute proximi.

Ergo & Christiani bellum gerere possunt pro seruando proximo.

Ioseph pius patienter tulit crucem,
Ergo & nos crucem patienter feremus.
Maximilianus potuit vincere Venetos,
Ergo & Carolus vincet.

De dispositione exempli.

Dispositio exempli nullam habet difficultatem, tantum refert scire commisceri similia. Prodest & hic exemplorum farraginem præmanibus habere.

Abraham suo de iure celsit propter seruandam pacem, Gen. 13.

Hic enim ibi Loth cedit.

Pharao

Exemplo

Pharao- Punit Deus persequutores pio-
nis. rum.

Abrahæ. Credendum est simplici verbo,
fine deliberatione, Gen. 12.

Abelis & Pij semper habent suos Caimos
Iacob, & Esauitas, hoc est, persecuto-
res.

Ioseph. Liberat Deus à cruce, vbi nulla
est occasio liberandi. Quis enim
credidisset eum liberatum iri,
qui de heræ stupro erat accusa-
tus?

Exemplo

Phariseo Operarij à charitatis operibus
rum. sunt alienissimi.

Balaam. Non est obediendum impijs ma-
gistratibus, vt pecces contra De-
um. Sic Balaã noluit audire Ba-
lac regem Moabitarum, vt ma-
lediceret Israël, Num. 22.

Seruo- Opus est externa prædicatio ver-
rum. bi: Nam serui abeunt cum suis
talentis & negociantur, Matth.
25.

De Sorite.

Sorites Latinis coaceruatio est, cùm voces
necessariò coherentes, vt generum, specierū,
causarum, effectuum iunguntur: neq; abhor-
ret multū hæc coaceruatio à gradatione Rhe-
torica.

Exempla Soritis.

Ocium parit luxum.

Luxus inopiam,

Inopia

DIALECTICA

Inopia latrocinia & furta,

Ergo ocium parit latrocinia & furta.

Ocium genus est : Luxus species, velocius causa est, Luxus effectus. Luxus causa inopie est, inopia latrociniorum & furtorum. Conclusio est à causa principali, ad effectus posteriores.

ITEM.

Institutio adfert eruditionem,

Eruditio cognitionem Verbi Dei,

Cognitio Verbi Dei vitam æternam,

Ergo & institutio utilis est, ut accipias vitam æternam.

ITEM.

Adflictio parit patientiam, Patientia probationem, Probatio spes, Spes non pudefacit, Ergo nec adflictio pudefacit.

ITEM.

Omnes erunt salui, qui inuocabunt nomen Domini.

Inuocantes nomen Domini oportet credere,

Credentes oportet audire Verbum,

Qui Verbum audiunt, oportet ut habeant prædicatores,

Ergo nemo saluus fiet sine prædicatione.

ITEM.

Contemptus bonarum artium parit incivilitatem atque inhumanitatem,

Inhumanitas turbat tranquillitatem,

Turbatio tranquillitatis fundit sanguinem, & adfert multa mala,

Ergo

Ergo contemptus bonarum artium fundit sanguinem, & adfert multa mala.

ITEM.

Nimia familiaritas parit contemptum.
Contemptus obtrectationem,
Obtrectatio famam lædit,
Ergo nimia familiaritas nocet famæ.

De dispositione Soritum.

Dispositio Soritum pendet ex generum, specierum, causarū, effectuum, & vocum cognatarum mutua suppositiōe & cohærentia: Neq; ex sæpe prædictis præceptis difficile erit cognoscere, quæ genera, quæ species, item quæ causæ, & qui effectus sint.

APPENDIX.

Soriten vitiosam faciunt voces non necessariò cohærentes, hoc est, quæ non sunt vel genus, vel species, vel causæ, vel effectus, vel cognata: Vocamus autè cognatas voces, quòd vna absq; altera non potest subsistere: Sic charitas & spes fidei sunt res cognatæ.

Exempla vitiosæ Soritis.

Spiritus sanctus dat bonas artes.
Bonæ artes perturbant Respublicas.
Respublicæ perturbatæ pereunt.
Ergo & spiritus sanctus peribit.

Hic perturbatio rerum publicarum, non rectè tribuitur artibus tanquam causæ. Nam effectus bonarum artium est conseruare Res-

DIALECTICA

publicas, tranquillitatis in statu : Siquidem docent ciuilitatem, & cōsuetudinem, per quæ seruantur Respubl. Neq; rectè colligitur spiritum sanctum perituum.

Qui bene legit, erit diues.

Diuitiæ reddunt insolentes,

Insolentia gignit contemptum,

Contemptus facit beatos,

Ergo qui bene legit erit beatus.

Hic verbum Legit, amphibolon est, neq; beatitudo est effectus cōtemptus, tanquam operis operati: Quanquam verum est, quod cōtemptus propter verbum aliquando habiturus sit beatitudinem, aut sub spe iam sit beatus. Neq; cōuenit, bene legentem ideo esse beatum.

ITEM.

Opulentia parit contemptum,

Contemptus saturitatem,

Saturitas prudentiam,

Prudentia cognitionem veri,

Ergo opulentia parit cognitionem veri.

Hic multa sunt inconuenientia. Nam opulentiam non sequitur contemptus: Siquidem nemo alius maiori habetur in precio, quam qui est opulentus: Item nec saturitas effectus est ipsius contemptus, sed opulentia: Nec saturitatis effectus est prudentia. Oriuntur enim ex saturitate ferocia & violentia. Verum tamen est, prudentiam causam esse cognitionis veri. At falsum est, opulentiam parere cognitionem veri.

De

De Locis.

Locus est sedes seu index argumenti, quo monemur vnde petenda sint argumēta, & vt sciamus, quid in cogitando animus sequi debeat: Sunt enim loci nihil aliud, quàm indices & monitores, quos sequatur animus, cū de aliqua re scribendum dicendūque fuerit.

REGVLA.

Tractatio de locis non materiam, quæ ex bonis autoribus petenda est, sed rationem inueniendæ materiæ docet, vt oblata quæstione de fide: An fides iustificet. Loci admonebūt te de materia, quid sit scribendum aut dicendum. Ea autem quæ scribenda sunt vel dicenda de fidei iustificatione, ea, inquam, è sacris Biblijs petes. Porro quia dicimus aut scribimus vel de personis, vel de re aliqua: Ideo duplices loci inde nascuntur, videlicet personarum & rerum. Res hīc omne argumentum dicitur præter personam.

De locis personarum.

Patria, sexus, parentes, ætas, educatio, disciplina, vel institutio, studia, sodalitia, mores, seu ingenium, res gestæ, genus seu conditio vitæ, mors.

Plures loci personarum colligi possunt à circumstantijs seu accidentibus, quæ cadunt in personas, vt nomen, virtus, fortuna, affectio, &c. Est etiam vsus locorum, personarum apud Rhetores in statu coniecturali,

DIALECTICA

Vt probaturus, an Vlyſſes Aiacem occiderit,
omnes prædicti loci adhiberi poſſunt.

A locis igitur perſonarum in hunc modum
ſumuntur argumenta.

A Patria.

Germanus eſt: Igitur integer eſt.

Græcus eſt Vlyſſes: Igitur levis, inconfans
& inſidioſus.

Ex Æthiopia eſt uſq; hæc: Igitur ſuſca.

A Sexu.

Vir eſt: Igitur aptior ad bellum.

Mulier eſt: Igitur nō debet loqui in coetu.

A Parentibus.

Carolus Cæſar vir cordatus eſt, Igitur &
filius iunior Carolus cordatus erit.

Ab ætate.

Ad ætatem pertinent pueritia, adoleſcen-
tia, ſenectus. Apud Rhetores in pueritia de in-
genio & de educatione agitur. In adoleſcentia
de ſtudijs & rebus geſtis. In ſenectute de conſi-
lijs diſputatur, quibus iuuet Reſpublicas ali-
quis.

Argumenta ab ætate.

Puer eſt.

Igitur non poteſt prudenter agere.

Adoleſcens eſt Aëſchinus,

Quare non eſt in eum ſæuiendum pro-
pter peccatum.

Caro

Cato vir senex fuit,
Igitur potuit Rempublicam prudentibus
ac rectis consilijs regere.

Ab educatione.

Delicatè educatus est Vlysses,
Igitur Aiacem occidit.
Vlysses obstetricem habuit furiosam,
Igitur non mirum est, si & ipse furiosus
fuerit.

A disciplina.

Non mirum est Ciceronis filium doctum
& bonis moribus præditum fuisse, quia Cra-
tippum præceptorem habuit, idq; Athenis.

Monachi indoctos habuerunt præcepto-
res,

Quid ergo mirum si ipsi sint indocti.

A Studijs.

Studia sunt, ad quæ à natura quisq; est pro-
pensus.

Philosophus est,

Igitur non potest odisse amatores philoso-
phiae.

Sutor curat corium,

Igitur non curat liberiora studia.

A Sodalitijs.

Semper vixit cum helluonibus Artophi-
lax.

Igitur quid noui accidit, si & ipse helluo
effectus sit.

DIALECTICA

A moribus seu ingenio.

Hic locus spectat ad naturalem indolem, vt,
Vlysses semper magnificet homicidas,
Igitur Aiacem occidit.
Verres reus est repetundarum,
Quia à natura rei alienæ fuit cupidus.

A rebus gestis.

Res gestæ vel turpes vel honestæ sunt, ut,
Rex Galliæ semper mouit iniusta bella,
Igitur dignus est qui pellatur è regno.
Andreas de Doria semper feliciter pugna
uit,
Igitur & Turcicum bellum ei committen
dum est.
Carolus Cæsar nullam victoriam amisit,
Igitur & Gallum vincet.

A uitæ genere.

Episcopus est, Igitur doceat.
Sacerdos est, Curet igitur sacra,
Sartor est, Sarciat igitur vestes.

A morte.

Ad mortem pertinent, quæ circa mortem,
in morte, & post mortem contingunt, vt,
Romulus ex oculis hominū trāsatus est,
Igitur Deus est factus,
Enoch & Elias sublati sunt viui in cœlū,
Quare beati sunt facti.

Latro pēdens Christo à dextris in cruce,
inquit ad Dominum: Domine memēto mei,
cūm veneris in regnum patris tui.

Ergo

Ergo latro ille beatus est factus.

De locis rerum.

Loci rerum dicuntur omnes, qui nō sunt personarum. Sunt autem hi:

Definitio.

Partes definitionis, genus, species, proprium, differentia, Etymologia, Coniugata.

Causæ quatuor, { Efficiens,
Formalis,
Materialis,
Finalis seu effectualis,

Antecedentia & consequentia,

Totum & partes,

Similitudo,

Par,

Maius & minus,

Opposita,

Contraria ex qualitate,

Contraria ex relatione,

Contraria per priuationem,

Contraria propositionum,

Diuersa seu disparia,

Exemplum,

Autoritas,

Signum,

Hi præcipui sunt rerum loci, qui usu & lectione bonorum autorum facilius discuntur, quàm præceptis, quæ nihil sunt, nisi legendo & scribendo confirmentur. Argumenta à rebus sic ducuntur.

DIALECTICA

A definitione.

Primus & præcipuus locus est à definitione. Nam argumenta quæ inde ducuntur, omnia necessaria sunt & firma.

Duplicia autem sumuntur argumenta à definitione, Negatiua, & adfirmatiua.

Exempla adfirmatiua.

Fides est certissima fiducia, qua ex verbo Dei certi sumus, per Christū esse nobis remissionem peccatorum, & fieri nos filios Dei, Igitur seruat fides.

ITEM.

Omnia signa ad remissionem peccatorū instituta, magnificianda sunt.

Sacramentum est signum altaris ad remissionem peccatorum institutum, Ergo sacramentum altaris debet à nobis magnificari.

ITEM.

Omne quod ab inhonesto auocat, cum utilitate est colendum,

Matrimonium est quod auocat ab inhonesto, dum impedit stuprum, simulque est utile ad procreandam sobolem.

Ergo matrimonium colendum est.

Exempla negatiua.

Papistæ non docuerunt mortificationem & viuificationem simul in pœnitentia, Ergo non rectè docuerunt de pœnitentia.

Est

Est enim pœnitentia quæ constat contritione & fide,

Nulla doctrina eiçi debet ex Ecclesia, quæ terret & solatur simul.

Euangelium est doctrina, quæ terret & solatur simul.

Ergo Euangelium non debet eiçi ex ecclesia.

ITEM.

Nihil contemnendum est, quod ducit ad Christum,

Lex ducit ad Christum: Est enim pædagogus ad Christum vsq̃.

Ergo lex non est contemnenda.

A definito.

Christianus rex est in spirituali regno Christi,

Igitur dominari debet super peccatū, mortem, diabolū, mundum.

ITEM.

Christianus sacerdos est,

Igitur offerre debet.

Quæ verò sint Christianis sacrificia, Paulus docet 12. ad Romanos.

REGVLÆ.

Cui definitio conuenit, ei conuenit & definitum: Et econtrario, Cui adimitur definitio, ei adimitur & definitum. Et econtrà.

A genere.

A genere argumentamur ad speciem negatiuè tantum, vt:

DIALECTICA

Animal non est,
Igitur non est homo.
Virtus non est res mala,
Igitur nec iustitia.
Nullū animal sc̃uit in speciē sui generis,
Ergo neq; homo in hominē sc̃uire debet.

REGVLA.

Cui adiunxitur genus, ei adimitur & species, vt, Arbori non conuenit animal, Ergo nec homo species.

Appendix.

Item à genere colligimus adhuc adfirmatiua & negatiua argumenta, oppositis signis vniuersalibus, vt:

Omnis virtus inclinatur ad rectē agendum,
Ergo & iustitia inclinatur ad rectē agendū.

ITEM.

Nullum metallum preciosius est auro,
Ergo nec argentum preciosius est auro.

A specie.

A specie argumentamur ad genus adfirmatiuē tantū, vt:

Ignis est,

Igitur elementum.

Pyrus in se vitam habet,

Ergo & arbor.

REGVLA.

Cui tribuitur species, ei tribuitur & genus.

De differētia & proprio.

Quia paucissimę sunt verę differētię, igitur per propria eas circumloquimur. Proprium verò id tantum dicimus, quod vni rei cōuenit. Quare hīc cauendum est, ne speciebus temerē adscribatur, quod illarum nō est. Porro quia nec proprium cuiusque speciei facile cernitur, puero fatis est officia respicere: vt, non rectē dices grammaticam esse argumentandi artem. Nam argumentari soli dialecticę proprię, seu ex officio conuenit. Item non rectē dices equum ridere, quod solius est hominis: Hinnire equi proprium est. Ducuntur autem hinc duplicia argumenta, adfirmatiua & negatiua.

Euangelium consolatur conscientias,
Igitur est vtilis doctrina.

Nam proprium est Euangelij officium
conscientias solari.

ITEM,

Lex iram efficit,
Igitur intranquillas facit conscientias.

ITEM

Episcopi nostri non docent,
Igitur non sunt veri Episcopi.

ITEM.

Monachi non amplectuntur verbum,
Igitur non sunt Christiani.

DIALECTICA

Ab Etymologia.

Non adfert iniuriam,

Igitur iustus est.

Euangelium pacat conscientias,

Igitur lætum nuncium est.

Benefacit alijs,

Igitur beneficus est.

Etymologiæ argumentum est, quod nascitur ex proprietate vocabuli.

A coniugatis.

A coniugatis argumentum est, quando uerbius vocis deriuata, aut diuersi casus occurrunt, ut,

Sapienter agit,

Igitur sapiens est.

Hic numus habet effigiem Cæsaris,

Ergo ad Cæsarem pertinet.

Fortiter pugnavit Hannibal,

Igitur vir fortis fuit.

A causis, & primùm ab efficiente.

A causa efficiente duo cadunt argumenta affirmatiua & negatiua, ut:

Deus ordinauit magistratum,

Igitur colere eum debemus.

Leges ciuiles à Cæsaribus sunt conditæ,

Igitur magno in precio habendæ sunt.

Fides est donum spiritus sancti,

Ergo non est humanum opus.

Christus filius Dei est,

Ergo non Iosephi simpliciter.

REGVLÆ.

Causas sufficientes sequitur necessarius effectus:

Credimus in Iesum Christum,
Igitur sumus iusti.

Effectus non potest sequi, vbi non est, aut nō
fuit causa, vt iustificatio non potest esse sine fide.

A materia.

A materia commendantur & vituperantur res. Fiunt autem à materia argumenta in hunc modum:

Desunt ligna & lapides,
Igitur non potest extrui domus.
Pannus abest,

Igitur non potest fieri vestis.

Hordeum, lupulus, & aqua deficiunt,

Igitur non potest parari cereuisia.

Ex luto tantum compactum est hoc ædificium,

Igitur non potest diu durare.

Ex marmore hæc domus fundamentum habet,

Igitur non potest corruere.

A forma.

A forma plerumque argumentamur, cum res commendamus ab arte, qua factę sunt, vel ab externa specie. Est enim forma illud ipsum quod regit materiam, vt,

Rotundum est vas,

Igitur

DIALECTICA

Igitur volubile.

Tunica est pannus hic,

Igitur indui debet.

Coruus est niger,

Ideo habet nigredinem.

Quadratum est hoc lignum,

Ergo ad mensam est aptum.

Hæc tabula est bene proportionata,

Igitur optimum habuit artificem.

Plicata est vestis,

Igitur Germanica: Nam Hungari, Rutreni non habent plicatas vestes.

Ab effectibus seu causa finali.

Sumuntur ex hoc loco argumenta honestatis & vtilitatis, vt,

Virtus honesta est,

Igitur expetenda est.

Liberare subditos ab iniuria decet magistratum,

Igitur Turcæ bellum inferendum est.

Euangelium est virtus Dei, ad salutem omni credenti,

Igitur amplectendum est.

Publicæ scholæ ciuiles reddunt homines, & alias multas cōmoditates adferunt,

Igitur sunt erigendæ.

Iustificatio fidei pacem conscientijs adfert,

Ergo omni gaudio inquirenda est.

Ab antecedentibus & consequentibus.

Hic

Hic locus plerūq; in sacris literis occurrit, vt,
 Cæcus implorat præsidium Christi,
 Igitur certū est, quòd bene sibi pollicitus
 sit de Christo.

Leprosus adorat & inuocat Christum,
 Igitur prius credidit.

Mulier adorat Christū, & petit ab eo auxi-
 lium,

Igitur prius de Christo audiuit.

Magdalena iustificata fuit à peccatis,

Igitur prius fidem habuit.

Fabius cunctando vicit hostes,

Igitur prius magno vsus est consilio.

*Regula appendicis uice adiectæ locis
 sumptis à causis.*

Vna causa naturalis nō habet in eodem sub-
 iecto contrarios effectus, vt:

Ignis calefacit,

Igitur non frigefacit.

Dubitatio auget desperationem,

Ergo non depellit aut minuit.

Cælum serenum cras dabit diem,

Igitur non nubilum.

Lex conscientias terret,

Igitur non solatur.

Vocamus hîc causam naturalem propriam
 & sufficientem.

Secunda regula.

Vna res non habet diuersa efficientia, quo-
 rum singula sufficiunt, vt,

Si

DIALECTICA

Si opera conferunt gratiam,
Frustra igitur mortuus est Christus.
Si lex potest iustificare,
Ergo nihil officij habet Christus.

A toto ad partes.

Huius loci vsus est apud autores in diuisionibus. Regula hinc generalis est. Posito toto necesse est poni & partes, quæ si sunt necessariae, eas rite sequitur totum. Vt infirma est ratio: cinatio:

Vnguibus caret hic,
Igitur non potest diutius viuere.

Exempla firma.

Docet poenitentiam & remissionem peccatorum,

Igitur Euangelium docet.

Religionem tractat,

Igitur timorem & fidem in Deum.

Agit de iustitia, prudentia, &c.

Igitur de virtute agit.

Aedificium est hoc,

Igitur parietes, ligna habet.

Homo est,

Ergo caput, ventrem, manus, pedes habet.

A similitudine.

Argumentis similitudinis vtuntur autores, non tam in probando quàm illustrando & amplificando sua. Quare & hæc argumenta plerunq; infirma sunt.

A pari.

A Pari.

Si à Deo maledictus est, qui patrem contempnit,

Ergo & maledictus est, qui matrem contemnit.

Numitor qui fratrem eiecit è regno, miserè perijt.

Ergo miserè peribit, qui sororem vi eiecerit è regno.

Hic patriam prodidit, & dedit pœnas,

Ergo & ille pœnas dabit, qui eandem incendio perdidit.

A minori ad maius.

Discipulus intelligit hoc,

Ergo & præceptor.

Cæsar Maximilianus potuit Venetos ad pacem cogere,

Igitur & Carolus potest.

Tribus milibus (vt fertur) Carolus Româ cepit,

Igitur decem millibus eam capiet.

Vergilius I. Aeneidos.

Pallas potuit perdere Argiuos,

Ergo & ego Iuno Troianos perdam, Iouis soror ac coniunx.

A maiori ad minus.

Turca hætenus non potuit vincere Cæsarem Carolum,

DIALECTICA

Ergo nec Gallus vincet.
Præceptor hæc nescit,
Igitur & discipulus.

Appendix.

Nihil periculosius est, quàm similitudinibus ludere. Item nec difficilius quicquam aliud. Referes autem ad similitudinis locum omnes collationes, parabolas & exempla apud bonos auctores.

De oppositis.

Opposita hîc sunt per antithesin à contrario collationata.

A Contrarijs.

Contraria qualitatatum sunt, vt frigus, calor, humidum, siccum, durum, molle. &c, vt
Corpus calidum est,
Igitur non friget.
Terra humida est,
Igitur non sicca.
Hoc lignum molle est,
Igitur non est durum.
Iustitia virtus est,
Igitur non est vitium.

A contrarijs ex relatione.

Dominus est,
Igitur non est seruus.
Pater est,
Igitur non est filius.
Discipulus est,
Ergo non est præceptor.

A pri

A priuatiuis,

Priuatio hîc significat deesse aliquid, quod
adesse possit, vt:

Inops est,

Igitur non est diues.

Lux est,

Igitur non sunt tenebræ.

A contradictione.

Contradictio est in propositionibus simpliciter, vt,

Cælius est literarum studiosus,

Igitur Cælius non est inimicus literarum.

Cælum mouetur,

Igitur non stat.

Petrus viuit,

Igitur non est mortuus.

Hæ Propositiones nunquam simul veræ esse
possunt aut falsæ.

A diuersis.

Germanus est,

Igitur non est Gallus.

Homo est,

Igitur non est vacca.

Ab exemplis.

Ad exempla pertinent prouerbia, fabulæ,
& sententiæ doctorum & magnorum homi-
num. Item autoritates, vt Vergilius dicit.

Scinditur intertum studia in contraria
vulgus,

Igitur vulgus inconstans & mobile est.

DIALECTICA

Terentius dicit:

Omnes melius sibi malunt quàm alteri,
Igitur omnes studemus priuatæ vtilitati.
Grus extrahens lupo ossa hærentia in gula, &
post multa promissa risum accepit pro suo
beneficio.

Igitur perit quod facis ingrato.

Coluber frigore propemodum enecatus, à ru-
stico domum delatus, veneno domū in-
fecit,

Igitur sæpe obsunt, quibus tu profuisti.

Regnum cœlorum simile est reti, in quo ca-
piuntur boni & mali pisces,

Ecclesia ergo, quæ intelligitur per regnum cœ-
lorum, bonos & malos continet.

Regnum cœlorum simile est fermento,

Igitur creditum Euangelium sensim mortifi-
cat sensum carnis: & sensim emendat vi-
tam, mores, & animos piorum.

Regnum cœlorum simile est grano sinapi,

Igitur verbum in speciem contemptum, ta-
men potentia Dei est.

A signis.

Qui locus hic à signis est, apud Rhetores à
coniecturis dicitur. Sunt autem signa notæ
quæ sensu deprehenduntur, vt,

Rubescit,

Igitur reus est.

Visus est Vlysses sepelire Aiace,

Igitur eum occidit.

Cruentum gladium domum detulit,

Igitur

Igitur patrauit necem.
 Tristem habet vultum,
 Igitur infortunio premitur.

In his argumentis regnat Terentius, vt in Andria Actu 2. Scen. 2.

Paululum obsonij,

Ipsus tristis,

(ptiæ,

De improuiso paratæ nu-

Solitudo ante ostium,

Nemo introit,

Nemo exit,

Nihil ornati,

Nihil tumulti,

Igitur falsæ
 sunt & fictæ
 nuptiæ.

Appendix de locis.

Hæc de locis. Restat nunc scire ex prædictis locis quosdam esse probabiles, qui continent probabilia argumenta, quæ ex coniecturis constant tantum. Quosdam verò necesarios esse, qui gignunt argumenta necessaria, & firmas probationes, dū ex definitione vel paribus eius aliquid colligimus, vt:

Cruentum, gladium in manu habuit,

Igitur necem peregit.

Hoc argumentum probabile tantum est, nec probat necessario. Econtrā necessarium est & firmum argumentum.

Bellum est vindicta, quam exercet magistratus,

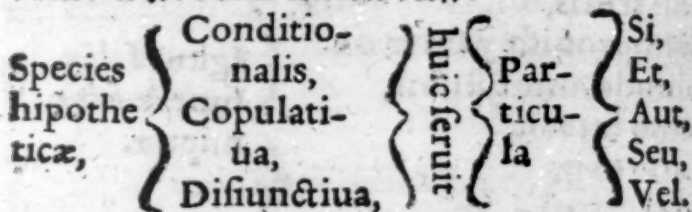
Ergo licet bellum gerere.

De Hypothetica propositione.

DIALECTICA

Hypothetica propositio est conditio, quæ adijcitur causæ. Cognoscitur autem ex communi vsu loquendi, vt,

Wenn ein guter Herbst wer/so würde der wein reiff/Aber es ist kein guter Herbst/darumb wirt der wein nit reiff.

*De dispositione hypotheticarum
conditionalium.*

Valet in conditionalibus consequentia, quādo sibiipsis mutuò respondent antecedentia & consequentia.

Si virtus perit, iustitia perit,

Sed virtus perit. Ergo & iustitia.

Si honestè vixeris, bene tibi erit.

Sed non viuus honestè,

Igitur non erit tibi bene.

Si ex lege est iustitia, irrita est promissio.

Sed promissio non est irrita,

Ergo ex lege non est iustitia.

Si opera iustificarent, seruarentur etiam
impij operarij,

Sed impij operarij non seruantur,

Igitur opera non iustificant.

APPENDIX.

Conditionalis propriè sola meretur dici
hypothetica.

De

De dispositione copulatiuæ.

Copula hîc non est referenda ad regulam Grammatices, sed ad coherentiâ materię, an partes materię aptè cohæreant. Requiritur in hac, vt vtraq; pars sit vera, vt:

Euangelium annunciat remissionem peccatorum, & solatur conscientias,

Christus donat peccata, & Christus seruat corpora peccatorum.

APPENDIX.

Copulatiua remotio est à natura hypotheticæ.

De dispositione disiunctiuæ.

In disiunctiuis sic colligimus diuersa, vt alteram partem vrgeamus propter aduersarios, vt,

Aut studendum est puro verbo, aut humanis traditionibus.

Sed non studemus puro verbo,

Igitur humanis constitutionibus studemus.

Aut virtus est à bono viro amplectenda, aut vitium.

Sed virtus à bonis amplectitur,

Igitur vitium non amplectitur à bonis.

CANDIDO LECTORI

Typographus S.

QVum hucusq; impressione nostra
peruenissemus, & pagellæ ali-
quot fortè alioqui uacaturæ uideren-
tur, libuit nobis psalmum Dauidis quin-
quagesimū, ab illustri clarissimoq; nostri
seculi Poëta Ioanne Stigelio Latina Ele-
gia redditum: & precationem pro Eccle-
sia Dei, eiusdem Autoris, ex uerbis Esaie
capite lxiij. dulcissimis uersibus hexame-
tris conscriptā, propter singularem tum
eruditionem, tum pietatem hīc potius
ad calcem operis apponere, quā ina-
nes tibi offerre chartas. Proinde consili-
um hoc nostrū æqui boniq; facias, qua-
so, candide Lector, & nobiscum hæc o-
mnia etiam ueluti preciosas marga-
ritas grato amplectere ani-
mo. Valeque fe-
liciter.

Psalmus

PSALMVS QVINQVAGESIMVS
 Dauidis, Latina Elegia redditus à nobi
 li Poëta Ioanne Stigelio.

ARGVMENTVM PSAL. 50.

*Ante Deum fædo Iessides crimine lapsus,
 Has lachrymis madido fudit ab ore preces.
 Consciamens culpæ cùm tristem sentiet iram,
 Et fugient iustum territa corda Deum:
 Nō frustra gemitus inter lachrymasq; fluētes,
 Hæc dicet summo carmina grata Deo.*

PSALMVS 50.

*Mitis vt es miseris, pressis vt spōtè benignus,
 Vt tua perpetuum gratia nomen habet:
 Sic lapso succurre Deus, miserere precantis,
 Dum iaceo vultum sordidus ante tuum.
 Vt tua propitio clementia plena fauore est,
 Vt tibi multiplici cor bonitate graue est:
 Sic extingue meæ delicta audacia vitæ,
 Mitis & omne mei criminis aufer onus.
 Ablue peruerso fœdas à pectore sordes,
 Et mundum à vitijs me tibi redde meis.
 Namque meæ agnoscens horresco crimina
 vitæ,
 Pœnitet & tota mente fuisse malum.
 Ante meos oculos culpæ mihi pendet imago,
 Et mecum vitium pugnat vbiq; meum.
 Ah tibi peccaui, te coram talia feci,
 Quæ faciunt trepido me tibi corde reum.*

Ante tuum sistit me propria culpa tribunal,
Ipse meo cuius crimine causa fui.
Sic tamen hoc cecidit, sic me meus abstulit er-
ror,
De venia cogar ne dubitare tua.
Sed verum vt maneat, semper mortalia labi
Corda, vel illa tibi quæ renovata placent.
Vt verum obtineas, qui criminis arguis oēs,
Etq; tuo solo pectore mittis opem.
Vt vincas de te linguas absurda loquentes,
Dum lapsis veniam te dare velle negant.
Ecce meas traxi vitiosa ab origine sordes,
Cum noua adhuc grauidæ massa parentis
eram.
Et morbosa trahens longæ contagia culpæ,
Tabifico accepit me mea ventre parens.
Ecce etenim gaudes verū sermone loquentis,
Nec tibi picta vllò verba colore placent,
Non placet externo probitas tibi splendida
cultu,
Pectoris at gemitus interioris amas.
Et tua quæ fatuo non est sapientia mundo
Cognita, te solo cognita dante mihi est.
Vt diuina tui norim mysteria verbi,
Promissoq; fides stet mea firma tuo.
O Deus Hysopi folijs absterge iacentem,
Et properè ex illo tempore purus ero.
Vt mala Mosaicæ quondam contagia gentis,
Illa petens iussu sustulit herba tuo.
Expiet à tanta miserum tua gratia culpa,
Quæ miserè lapsos sola leuare potest.

Abluc

Ablue tu morbos animi, tu pectoris aufer
 Sentinam, ac vitij tolle venena mei.
 Tunc ego, qui merfus scedis in sordibus hæsi,
 Corda geram molli candidiora niue.
 Tunc iucunda tui seruati gratia verbi
 Reddita, dulce meis auribus omen erit.
 Ipsa mea exilient, & plausibus ossa sonabunt,
 Conquassata graui quæ iacuerè metu.
 O auerte meo læsos à crimine vultus,
 Elue delicti pondera magna mei.
 Cor mundum, cor labe carens, cor criminis
 expers,
 In me iudicio gigne recente Deus.
 Intima diuino renoua mea pectore motu,
 Qui mea perpetua viscera lege regat.
 Ne procul à vultu miserum me explode pa-
 terno,
 Ceu dignum æterna morte perire reum,
 Nec coeleste finas à me discedere numen,
 Quod facit arbitrio pectora sancta tuo.
 Redde tuæ lapso solatia certa salutis,
 Vt capiam auxilio gaudia vera tuæ.
 Vimq; mihi mentis quæ labi nesciat adde,
 Quæ te non dubio semper amore colat,
 Sic tua degeneres passim mandata docebo,
 Vt cupiant nota tutius ire via.
 Protinus ex animo reprobi sua facta dole-
 bunt,
 Omnis & immunes criminis esse volent,
 Agnoscent animis ex te pendere salutem,
 Turba graui culpa quodlibet ausa scelus.
 Suppli-

Supplice te veniam rogita bunt pectore fontes,
Atq; tuum grato nomen in ore ferent.
Mi Deus horrédæ pœnis me subtrahe mortis,
Perpetua ô animi spesq; salusq; mei.
Vt mea doctiloquo formans præconia motu,
Iustitiam celebret lingua sonora tuam.
Tu dignare sinus labiorum aperire meorum,
Vt referam laudes ore sonante tuas.
Da mihi vim vocis, da doctę flumina lingue,
Vt tua perpetua nomina laude canam.
Nam sacra si fuso fumantia sanguine malles,
Præstiterim templis forsan & ista tuis.
Sed te nec tepido taurorum imbuta cruore
Ara, nec imposita strata bidente iuuat.
Anxia mens propter culpam, mœrorq; pu-
dorq;
Grata salutifero sunt holocausta Deo.
Cor lachrymâs intus, culpęq; dolore gemiscēs,
Ad te aditum recto tramite semper habet.
Hoc nunq̃ abijcies, nunq̃ aspernabere, firma
Si tamen adiungat vota precesq; fide.
Hoc etiam toto supplex te pectore posco,
Sancta Deus regni membra tuere tui.
Sit tibi curæ altæ rupes veneranda Sionis,
Perpetuus verbi est exitus vnde tui.
Cœpta fac eductas attollant mœnia pinnas,
Grâde qbus Solymæ cingitur vrbis opus.
Fac firmata pio felix Ecclesia cœtu
Crescat, & auxilio sit stabilita tuo.
Voxq; salutiferi latè sonet inclyta verbi,
Et pia cœlestis corda lucretur amor.

Tunc

Tunc tibi iustitiæ persoluent munera gentes,
Et vera fructus ex pietate ferent.

Hæc tu grata Deus præsens holocausta proba-
bis,

Hi vituli grati muneris instar erunt.

FINIS.

PRECATIO PRO ECCLESIA

Dei, ex verbis Esaïæ cap. LXIII. dulcissi-
mo Carmine à prædicto nobili Poë-

ta Ioanne Stigelio reddita, Anno

1546.

Conditor ò cæli, subiecti conditor orbis,
Ante creata Deus, sine origine viuis, et vnus
Fine carens, solusq; potēs, atque omnia præstās,
Qui pater es, gaudēsque patris pietate probari,
Qui patrio fidi gentem Israël amorē
Ipse gubernasti, Pharij cū tela Tyranni
Effugeret, medias illæsa per æquoris vndas.
Tūque patris fili, diuinæ mentis imago,
Christe Deus, miseris sed homo dignate vocari,
Dum mortem meritis preciosa morte salutem
Et vitam reddis, mediator & optime testis
Ante patrem veniæ, patria qui mente veren-
dus
Ceu dextra trepidū comprehendens vindice Mo-
sen,
Agmina Erythræas duxisti tuta per vndas,
Stante graui ceu mole freto, ponētibus Euris,
Et

*Et ficcis pedibus populo calcante profundum,
Tuque Patris Natique simul spirabile numē,
Quod mentes hominum diuino accendis amore,
Pectoraque instauras, & vires cordibus addis.
Spiritus alme, tuo populis qui robora flatu
Aspirans, motus faciles, virēque dedisti,
Cum vada purpurei penetrarent inuia ponti,
Et similes starent æternis rupibus vnda;
Impiāque immanem fallens audacia Regem
Arma virōsque imi raptaret gurgite fundi.
Hoc etiam summo miseri in discrimine mundi
Parua sub ingenti dum pressa Ecclesia motu
Fluctuat, et Regum manifestam sustinet iram,
Summe pater, mentes populique Ducūque
guberna,
Nate potens agmen posita Dux eripe fraudi,
Spiritus adflatu da motum, & suffice vires.
O æterne Deus, Dux vnice, & vnice victor,
Adfer opem tanto quassatis turbine rebus,
Et causam defende tuam, tua gloria vincat,
Dum tua syncerè populo mandata professo
Non vnus Pharaō ferrum minitatur et vndas.
Da vires animis, da nescia pectora frangi,
Arma fide superare doce, pietate tumultus:
Vt queat insanis Ecclesia pressa Tyrannis
Impositum perferre iugū, victrixque ferendo
Pace colens aliqua diuini oracula verbi,
In patriam, sæui reuocare catharmata mundi,
Et tandem ad cælum spretis euadere terris
Ante patrē æternū Christo ducente triumphū.*
FINIS.

De distantia

Hic puer non est doctus sed diligens
sunt argumenta in artificialia
et distantia. hoc est e. nota di-
non sed f. versum

Quamquam gratiarum^{thia} actionem non
recepit. tamen id feci honorificum
Aliud nunc in

Noli pugnare duobus

Noli pugnare duobus

Noli pugnare duobus

leg 83

2824

R 3

24 21

81 24

24 23

